

Lokalna razvojna strategija u ribarstvu

Lokalne akcijske grupe u ribarstvu

TRI MORA

za razdoblje od 2014. do 2020.

EUROPSKA UNIJA

Izrada Lokalne razvojne strategije u ribarstvu sufinancirana je sredstvima Europske Unije iz
Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo

Sadržaj

TABLICA KRATICA	4
UVOD.....	5
OSOBNA ISKAZNICA	6
1. OPIS PODRUČJA LAGUR-A TRI MORA	6
1.1. Opće zemljopisne značajke područja	6
1.1.1. Površina i granice područja.....	6
1.1.2. Reljefne i klimatske karakteristike	8
1.1.3. Kulturna i povijesna baština	8
1.1.4. Prirodna baština – Natura 2000.....	8
1.1.5. Stanje društvene i komunalne infrastrukture	11
1.2. Gospodarske značajke područja	13
1.2.1. Glavne gospodarske djelatnosti	13
1.2.2. Stanje gospodarstva.....	14
1.2.3. Tržište radne snage.....	22
1.2. Demografske i socijalne značajke područja.....	23
1.3.1. Broj i gustoća stanovnika	23
1.3.2. Demografska kretanja.....	24
1.3.3. Obrazovna struktura stanovništva	25
1.3.4. Školstvo	25
2. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA, UKLJUČUJUĆI SWOT ANALIZU	27
2.1. Snage, slabosti, prilike i prijetnje područja LAGUR-a	27
3. OPIS I HIJERARHIJA CILJEVA LRSR TE INTEGRIRANOG I INOVATIVNOG KARAKTERA LRSR UKLJUČUJUĆI JASNE I MJERLJIVE POKAZATELJE OSTVARENJA ILI REZULTATA	31
3.1. Vizija i specifični ciljevi za područje LAGUR-a	31
3.2. Ciljevi, prioriteti, mjere LRSR za područja LAGUR-a temeljeni na mogućnostima iz Operativnog programa	31
3.3. Opis mjera uključujući definiranje korisnika, kriterija prihvatljivosti	35
3.4. Opis postupka odabira projekta na razini LAGUR-a	46
3.4.1. Način odabira projekata i kriteriji, sastav tijela za odabir projekata uključujući i opis procedure davanja prioriteta odabranim projektima u skladu s njihovim doprinosom u ostvarenju ciljeva LRSR	46
3.5. Opis tema planiranih projekta suradnje i način odabira projekata suradnje	47
3.6. Usklađenost sa strateškim dokumentima više razine (županijska razvojna strategija, Operativni program)	48
3.7. Horizontalna načela	48
4. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRSR	49
4.1. Opis sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradu LRSR i primjena načela »odozdo prema gore«.....	49
4.2. Opis partnerstva	49
5. AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRSR	51
5.1. Planirani tijek provedbe LRSR na razini svake godine za razdoblje provedbe Operativnog programa do kraja 2023. godine (sukladno članku 65. Uredbe (EU) br. 1303/2013)	51
5.2. Procjena broja projekata za razdoblje provedbe Operativnog programa do kraja 2023. godine (sukladno članku 65. Uredbe (EU) br. 1303/2013).....	52

6. NAČIN PRAĆENJA I VREDNOVANJA PROVEDBE LRSR (NAČIN UPRAVLJANJA PROVEDBOM, NADZORA PROVEDBE I OCJENJIVANJA USPJEŠNOSTI PROVEDBE STRATEGIJE)	53
6.1. Opis praćenja provedbe LRSR	53
6.2. Indikatori za mjerjenje učinka provedbe LRSR	54
6.3. Opis vrednovanja LRSR	54
7. OPIS SPOSOBNOSTI ZA PROVEDBU LRSR.....	55
7.1. Ljudski kapacitet za provedbu LRSR	55
7.2. Financijski kapacitet za provedbu LRSR	57
7.3. Iskustvo u provedbi LEADER pristupa.....	57
7.4. Iskustvo u provedbi projekata izvan mjere LEADER	57
8. FINANCIJSKI PLAN	57
8.1. Financiranje rada LAGUR-a (izvori financiranja)	57
8.2. Financiranje provedbe LRSR	58
8.3. Procjena potrebnih financijskih sredstava za provedbu projekata	59

Sadržaj ove Lokalne razvojne strategije u ribarstvu isključiva je odgovornost Lokalne inicijative Lokalna akcijska grupa u ribarstvu Tri mora.

Lokalna akcijska grupa u ribarstvu Tri mora
 Nikole Tavelića 11, 23242 Posedarje,
 e-mail: tri3mora@gmail.com

TABLICA KRATICA

DZS	<i>Državni zavod za statistiku</i>
AGRRA	<i>Agencija za ruralni razvoj Zadarske županije</i>
APPRRR	<i>Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju</i>
EFPR	<i>Europski fond za pomorstvo i ribarstvo</i>
EPFRR	<i>Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj</i>
EU	<i>Europska unija</i>
FINA	<i>Financijska agencija</i>
GAC	<i>Gruppo di Azione Costiera</i>
ha	<i>hektri</i>
KV	<i>kvalificirani (radnik)</i>
LAG	<i>Lokalna akcijska grupa</i>
LAGUR	<i>Lokalna akcijska skupina u ribarstvu</i>
LRSR	<i>Lokalna razvojna strategija u ribarstvu</i>
MPS	<i>Ministarstvo poljoprivrede</i>
MPS UR	<i>Ministarstvo poljoprivrede, Uprava ribarstva</i>
OP	<i>Operativni program</i>
OPG	<i>Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo</i>
PG	<i>Poljoprivredno gospodarstvo</i>
POP	<i>Područja obuhvaćaju područja očuvanja značajna za ptice</i>
POVS	<i>Područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove</i>
RH	<i>Republika Hrvatska</i>
RH	<i>Republika Hrvatska</i>
SME	<i>Small and medium-sized enterprises</i> <i>hrv.: Mikro, mala i srednje velika poduzeća</i>
SWOT	<i>Snage, slabosti, prilike i prijetnje (eng. Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats)</i>
TO	<i>Tematski cilj (engl. Thematic Objective)</i>
UNESCO	<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization;</i> <i>hrv.: Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu</i>
VKV	<i>visokokvalificirani (radnik)</i>
ŽRS	<i>Županijska razvojna strategija</i>

UVOD

Lokalna akcijska grupa u ribarstvu Tri mora osnovana je 3. veljače 2016. godine. Obuhvaća područje jednog grada i šest općina. Od samog osnivanja LAGUR Tri mora pokriva područje sedam jedinica lokalne samouprave (JLS): grad Obrovac i općine Jasenice, Novigrad, Poličnik, Posedarje, Ražanac i Starigrad. CLLD pristupom žele se stvoriti novi i održivi izvori prihoda te poboljšati kvaliteta života zajednice. Takav pristup je pogodan jer je to područje teritorijalno koherentno, ali obiluje različitostima koje se sjajno međusobno nadopunjavaju u gospodarskom i u drugom smislu riječi.

U svrhu usklađenja djelovanja LAGUR-a Tri mora s prioritetima novog programskog razdoblja EU pristupilo se izradi ovog dokumenta kojim će se definirati strateške smjernice njegovog djelovanja za razdoblje 2014. – 2020. Ova strategija je izrađena prema metodologiji Pravilnika o uvjetima, kriterijima i načinu dodjele potpore u okviru mjere III.1. "Pripremna potpora" pri čemu se vodilo računa o usklađenosti elemenata ove strategije s strateškim dokumentima više razine.

Proces izrade strategije temeljio se na pristupu odozdo prema gore kako bi se postigla dva cilja:

- iskorištavanje specifičnog znanja lokalnih dionika o svome području
- angažiranje lokalnih dionika u razvojnomy procesu i stručnjake LAGUR-a.

OSOBNA ISKAZNICA

Naziv lokalne inicijative:	Lokalna akcijska grupa u ribarstvu Tri Mora
Adresa sjedišta lokalne inicijative:	Nikole Tavelića 11, 23242 Posedarje
Kontakti:	tri3mora@gmail.com
Datum osnivanja/registracije:	03. 02. 2016.
OIB:	48707750512
Registarski broj udruge:	13001719
Broj jedinica lokalne samouprave:	7
Uključene jedinice lokalne samouprave:	Grad Obrovac, Općina Jasenice, Općina Novigrad, Općina Poličnik, Općina Posedarje, Općina Ražanac, Općina Starigrad
NUTS 2:	Jadranska Hrvatska
Broj stanovnika LAGUR-a (2011.):	20.988 stanovnika
Površina LAGUR-a (DZS):	924,18 km ²

1. OPIS PODRUČJA LAGUR-A TRI MORA

1.1. Opće zemljopisne značajke područja

1.1.1. Površina i granice područja

LAGUR Tri mora nalazi se u Zadarskoj županiji na središnjem dijelu Jadranske Hrvatske¹. Odlukama o pristupanju inicijativi za formiranje Lokalne akcijske grupe u ribarstvu Tri mora, područje LAGURA-a obuhvaća administrativna područja **sedam** JLS-a i to Grad Obrovac te Općine Jasenice, Novigrad, Poličnik, Posedarje, Ražanac, Starigrad. Navedene jedinice lokalne samouprave uključuju na svom teritoriju **45 naselja**. Županija u kojoj je smješten LAGUR Tri mora graniči sa Šibensko-kninskom i Ličko-senjskom županijom.

Slika 1. Prostorni smještaj LAGUR-a Tri mora i Zadarske županije na karti Republike Hrvatske

Izvor: LAG Bura

Područje LAGUR-a prostire se na 924,18 km² što je udio od 25,35 % u ukupnoj površini Zadarske županije. Prema Popisu stanovništva iz 2011. godine na području LAGUR Tri mora ima **20.988 stanovnika** (12,34 % ukupnog stanovništva Županije). Demografski pokazatelji za područje LAGUR-a Tri mora su prikazani je u poglavljju Demografska analiza.

¹ Republika Hrvatska se sukladno Nacionalnoj klasifikaciji prostornih jedinica za statistiku 2012. (NKPJS 2012.) (NN 96/2012, 102/2012) sastoji od dvije prostorne jedinice za statistiku 2. razine i to kako slijedi: 1. Jadranska Hrvatska i 2. Kontinentalna Hrvatska.

Tablica 1. Osnovna obilježja jedinica lokalnih samouprava na području LAGUR -a

JLS	Površina (km ²)	Udio površine u županiji (%)	Broj stanovnika (2011.)	Gustoća naseljenosti (st./km ²)	Naselja u sastavu jedinice lokalne samouprave
Obrovac	352,73	9,67 %	4.323	12,25	Bilišane, Bogatnik, Golubić, Gornji Karin, Kaštel Žegarski, Komazeci, Krupa, Kruševo, Muškovci, Nadvoda, Obrovac, Zelengrad
Jasenice	122,01	3,35 %	1.398	11,45	Jasenice, Zaton Obrovački, Maslenica, Rovanjska ²
Novigrad	51,21	1,40 %	2.375	46,38	Novigrad, Paljuv, Prigrada
Poličnik	81,61	2,24 %	4.469	54,76	Briševi, Dračevac Ninski, Gornji Poličnik, Lovinac, Murvica, Murvica Gornja, Poličnik, Rupalj, Suhovare, Visočane
Posedarje	77,51	2,13 %	3.607	45,32	Islam Latinski, Podgradina, Posedarje, Slivnica, Vinjerac, Ždrilo, Grgurice
Ražanac	69,02	1,89 %	2.940	42,6	Jovići, Krneza, Ljubač, Radovin, Ražanac, Rtina
Starigrad	170,09	4,67 %	1.876	11,08	Seline, Starigrad, Tribanj
LAGUR Tri mora	924,18	25,35 %	20.988	22,71	

Izvor: www.dzs.hr³

Slika 2. Granice u ribolovnom moru Republike Hrvatske

Izvor: Pravilnik o granicama u ribolovnom moru Republike Hrvatske

Područje LAGUR-a Tri mora pripada **Ribolovnoj zoni E (podzona E3, E4 i E7)** koja se nalazi u unutarnjem ribolovnom moru Republike Hrvatske koje je omeđeno na zapadu južnom granicom Ribolovne zone A tj. ravnom crtom koja spaja točku X1 s rtom Kamenjak, nastavlja se crtom niske vode uzduž obale kopna i sjevernog dijela otoka Vira do rta Vrulja, te ravnom crtom koja spaja točke: rt Vrulja (otok Vir) – sjeverni rt otoka Tun Veli – rt Borje (Dugi otok), te nastavlja crtom niske vode uzduž sjeverozapadne obale Dugog otoka do rta Veli rat (Dugi otok) i dalje prema sjeveru polaznom crtom koja spaja sljedeće točke: rt Veli rat (Dugi otok) – hrid Masarine – rt Margarina (otok Susak) – plićina Albanež i X1 (to je ujedno i sjeveroistočna granica Ribolovne zone B). Detaljni prikaz obuhvata ribolovnih podzona nalazi se u Dodatku 1. ovog dokumenta.

² Službeno glasilo Općine Jasenice, BROJ: 4 JASENICE 28. srpnja 2014. GODINA: VI, Odluka o razdvajaju naselja Jasenice na naselje Jasenice, naselje Maslenica i naselje Rovanska

³ Posjećeno 7.11.2016.

1.1.2. Reljefne i klimatske karakteristike

Reljefno bogatstvo područja LAGUR-a rezultat je prostorne raznolikosti i klimatskih utjecaja. U višim područjima Velebita prevladavaju karbonatne stijene, naročito vapnenci. Udoline su ispunjene mlađim taložinama eocena, pleistocena i holocena. Primorski prostor je po reljefnoj strukturi jasno prostorno izdvojena cjelina jadranskog područja, dok Podvelebitski kanal karakteriziraju planinska, vapnenačka područja Velebitskog masiva. Doline, spilje i jame koje su pristupne i prepoznatljive na ovom području su posljedica dinamike terena i korozivnih procesa. Zastupljene stijene su stijene trijasa, odnosno dolomiti. Ovo područje obilježeno je i brojnim podzemnim vruljama koje se ulijevaju u more. Južni dio LAGUR-a također karakterizira vapnenačka zona, a karakteriziraju ga podzemne vrulje i nalazišta boksita čijom nekontroliranom eksploatacijom je nastala neugodna antropogena morfologija. Hidrografska obilježja sačinjavaju Novigradsko i Karinsko more, te rijeka Zrmanja sa pritokom Krupom i njenim pritocima Krnjezom i Dobarnicom, te Obrovača i Ljubićić. Zapadni dio Ravnih kotara obilježavaju vapnenci i dolomiti. Hidrografska je ovaj prostor oskudan vodenim izvorima, što utječe i na sam razvoj ovog kraja.

Klimatska obilježja LAGUR-a su raznolika, prvenstveno zbog samog položaja na kojem se on nalazi. Zastupljena su stoga obilježja mediteranske, submediteranske, kontinentalne i planinske klime. Zbog blizine Velebita miješaju se submediteranska klima Ravnih kotara i mediteranska klima uskog priobalnog područja na kojem je smješten dio jedinica lokalne samouprave LAGUR-a, a prisutan je i utjecaj planinske klime s Velebita. Karakteristična obilježja za navedenu mediteransku i submediteransku klimu su topla, suha ljeta i blage, kišovite zime. Prosječna godišnja temperatura je između 10 i 15 °C, dok se ekstremne vrijednosti temperatura kreću od -10 do 35 °C. Na padinama Velebita prevladava planinska klima s ekstremnijim temperaturama. Na ovom području najčešće puše južni vjetar koji donosi toplo i kišovito vrijeme te sjeverni vjetar, poznat kao bura, koji vrlo snažno puše u podvelebitskom području, na mahove i olujno. Olujna bura često predstavlja probleme u kopnenom i morskom prometu.

1.1.3. Kulturna i povijesna baština

Naseljenost prostora LAGUR-a seže još od pretpovijesnog razdoblja. Prema materijalnim ostacima kontinuitet života seže u prapovijest i antičko doba. Ovaj teritorij je naseljen više od 10.000 godina čemu svjedoče arheološki ostaci. Hrvati su se na ove prostore doselili u 7. st. i izgradili četiri naselja (Jasenovo, Vrsi, Sv. Toma i Seline). Župa Jasenice prvi put se spominje u ispravi hrvatskog kralja Petra Krešimira IV. koji je tada navodi kao župu koja je granica rapske i ninske biskupije. Novigrad se po prvi put u pisanim izvorima spominje 1220. godine kao Castrum Novum. Prema Registru kulturnih dobara Ministarstva kulture, na području LAGUR-a registrirano 27 kulturnih dobara, od čega su 23 registrirana kao nepokretna kulturna dobra, tri nepokretne kulturno povijesne cjeline i jedno kao nematerijalno kulturno dobro. Detaljni prikaz kulturnih dobara nalazi se u Dodatku 2 ovog dokumenta.

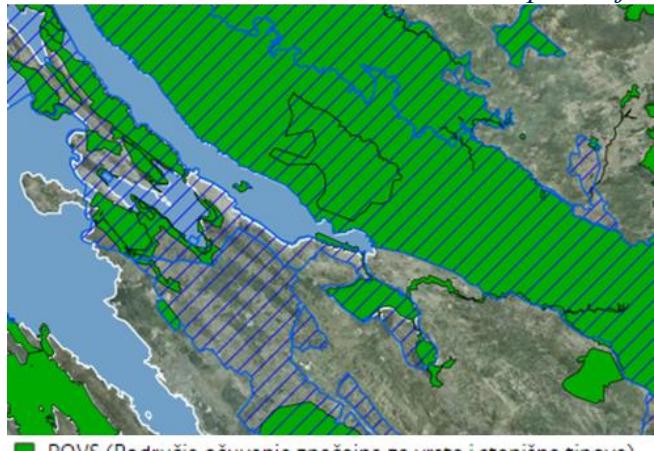
1.1.4. Prirodna baština – Natura 2000

Dio teritorija LAGURA Tri mora je stanište brojnih biljnih i životinjskih vrsta te je Uredbom o ekološkoj mreži (NN 124/2013) proglašen dijelom europske ekološke mreže NATURA 2000. Područja obuhvaćaju područja očuvanja značajna za ptice (POP⁴) i područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove (POVS⁵).

⁴ Područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja divljih vrsta ptica od interesa za Europsku uniju, kao i njihovih staništa, te područja značajna za očuvanje migratornih vrsta ptica, a osobito močvarna područja od međunarodne važnosti.

⁵ Područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja drugih divljih vrsta i njihovih staništa, kao i prirodnih stanišnih tipova od interesa za Europsku uniju.

Slika 3. Ekološka mreža Natura 2000 za područje LAGUR-a Tri Mora

█ POVS (Područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove)

□ POP (Područja očuvanja značajna za ptice)

Izvor: <http://www.bioportal.hr/gis/>

LAGUR Tri mora na svom području ima 2 spomenika prirode, 1 značajni krajobraz i 1 nacionalni park. U nastavku je dan prikaz zaštićenih područja.

Tablica 2. Zaštićena područja LAGUR-a Tri mora

Naziv	KANJON ZRMANJE	VELEBIT	MODRIČ - PEĆINA	ZELENI HRAST	PAKLENICA
Naziv prema aktu	Kanjon Zrmanje od Obrovca do ušća	Planina Velebit	Modrič-pećina	Staro hrastovo stablo zvano "Zeleni hrast"	Šuma Paklenica sa dijelovima kanjona Velika i Mala Paklenica
JLS-ovi LAGURA Tri mora	Obrovac, Jasenice, Starigrad	Obrovac, Jasenice, Starigrad	Jasenice	Posedarje	Starigrad
Kategorija zaštite	Značajni krajobraz	Park prirode	Spomenik prirode	Spomenik prirode	Nacionalni park
Godina proglašenja	1964.	1981.	1986.	1957.	1949.
Površina (u ha)	556,71	203.551,12	/	/	9.507,56
Površina zaštićenog područja u JLS-u (u ha)	556,71	39.739,20	/	/	6.443,75

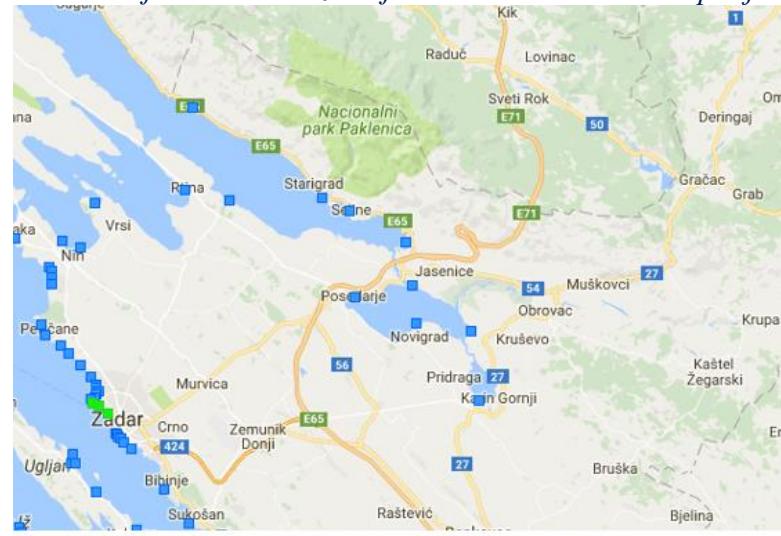
Izvor: Natura Jadera

Područje kanjona rijeke Zrmanje od Obrovca do ušća u Novigradsko more je zaštićeno u kategoriji značajni krajobraz. Od Obrovca uzvodno pripada Parku prirode Velebit, dok je njen cijeli tok određen kao područje ekološke mreže. Rijeka Zrmanja, duljine 69 km, među najkraćim je rijekama jadranskog slivnog područja. Nalazi se na području gdje se susreću mnogi ekosustavi, a njena je biološka raznolikost iznimno bogata. Zrmanja povezuje jugoistočne padaline Velebita i Parka prirode Velebit. Ona je tipična krška rijeka koja je u gornjem toku oblikovala 7 km dugu dolinu u kojoj ulazi u 200 m dubok kanjon. Područje planine Velebit ima status parka prirode te je zaštićen kroz Naturu 2000 kao područje očuvanja značajno za vrste i stanične tipove (pSCI). Obuhvaća površinu od 2.200 km² i najveće je zaštićeno područje u RH. Status zaštite dobio je zbog svojih prirodnih vrijednosti i značaja za očuvanje biološke raznolikosti. Park je 1978. godine uvršten u mrežu međunarodnih rezervata biosfere UNESCO-a, a cijelo područje parka je obilježeno različitim staništima brojnih endema flore i faune od kojih je najpoznatija Velebitska degenija⁶. Modrič

⁶ lat. *Degenia velebitica*

Pećina proglašena je zaštićenim područjem 1986. godine te ima status *spomenika prirode*. Nalazi se na području Općine Jasenice. Cijelom duljinom od 800 metara pruža dojam netaknute prirode podzemnog svijeta. Pećina je razvedenog oblika, karakteristična je po naizmjениčnom nizanju uskih sigastih procijepa i većih prostiranih dvorana u dva pravca. Staro hrastovo stablo **Zeleni hrast** nalazi se na raskrižju Posedarje – Islam Latinski – Polešnik. Dobio je zaštitu *spomenika prirode* 1959. godine zbog svoje starosti (preko 250 godina), impresivnog habitusa i zanimljivih morfoloških karakteristika. **Novigradsko i Karinsko more zaštićena su ekološkom mrežom** zbog svoje velike ekološke vrijednosti i potencijala. Sama mora te njihova okolica predstavljaju jedinstven ekosustav raznolikih vrsta i kulturnih bogatstava. Novigradsko more nalazi se istočno od Općine Novigrad te se izljeva u Karinsko more. U pripremi za proglašenje u kategoriji značajni krajobraz nalaze se potoci **Karišnica i Bijela**⁷. Potoci Karišnice i Bijele nalaze se na području Bukovice između Gornjeg Karina (područje Grada Obrovca) sjeverno i Donjeg Karina od grada Benkovca u Zadarskoj županiji. Njihova se posebnost očituje u visokoj estetskoj vrijednosti koja proizlazi iz skladnog ispreplitanja prirodnih i polu-prirodnih pejzaža, te očuvanosti povoljnih uvjeta i velikog broja različitih staništa na relativno malom području. Područje je zbog navedenih vrijednosti uvršteno u Ekološku mrežu Republike Hrvatske, te je predloženo za uvrštanje u Natura 2000 mrežu. U procesu zaštite je i **Kula Buta** koja je 2015. godine, nakon adaptacije i rekonstrukcije, otvorena za posjetitelje. Formirana je kao regionalni prezentacijski centar NATURA 2000 Javne ustanove za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode na području Zadarske županije (Natura Jadera). Kula Buta nalazi se u staroj jezgri naselja Novigrad.⁸ U kontekstu prirodnih resursa važno je istaknuti kako se na području Grada Obrovca i Općine Jasenice nalazi **nalazište boksita** koje je do 1990. godine tvrtka Dalmatinski rudnici eksplorirala i izvozila boksit u Rusiju. Trenutno stanje zaliha boksita u nalazištima nije poznato. Tvrta Kamen d.o.o. Obrovac je nositelj koncesijskih prava na eksploraciju arhitektonsko-građevinskog **kamena**. Eksploracija se vrši u kamenolomu na lokalitetu Marići na području mjesta Kruševa (Grad Obrovac) gdje se vadi **konglomerat u različitim varijantama žute, smeđe i crvene boje**. Prema rezultatima praćenja **kakvoće mora** za kupanje, čistoća mora na području LAGUR-a iznimne je kvalitete. Na području LAGUR-a postoji 12 mjernih stanica sa kojih je u 2016. godini **izmjerena izvrsna kvaliteta mora**. Sukladno navedenom može se zaključiti da je more iznimne kvalitete te je **jedan od potencijala za razvoj ribarstva, marikulture te popratnih djelatnosti**.

Slika 4. Mjerne stanice za ocjenu kakvoće mora za kupanje

Izvor: <http://baltazar.izor.hr>, podatak na dan 5.10.2016.

⁷ Izvor: <http://natura-jadera.com/>

⁸ Ibidem

1.1.5. Stanje društvene i komunalne infrastrukture

DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA

Društvena infrastruktura predstavlja djelatnosti i infrastrukturu kojom se postiže bolji i viši standard kao i kvaliteta života. **KULTURNA INFRASTRUKTURA:** Naseljenost LAGUR-a Tri mora traje u kontinuitetu od prapovijesnog razdoblja do danas. Područje LAGUR-a ima iznimno bogatu kulturno-povijesnu i tradicijsku baštinu. U LAGUR-u djeluje Pučko otvoreno učilište Obrovac, *kulturno-obrazovna ustanova* koja programe rada realizira kroz knjižničnu, muzejsku, galerijsko-izložbenu djelatnost, te kroz organiziranje kazališnih, glazbenih, filmskih i drugih kulturno-umjetničkih programa. Na promatranom području se nalaze se dva *muzeja* - u Obrovcu i Novigradu. Zadaća muzeja je postavljanje stalnog postava arheološke zbirke, unutar kojeg bi se trebalo izložiti predmete iz nekadašnjeg Arheološkog muzeja Obrovac gdje bi bogata kulturno-povijesna i prirodoslovna obrovačka baština bila prezentirana javnosti. *Knjižnice* na području LAGUR-a se nalaze u Gradu Obrovcu te u Općinama Novigrad i Ražanac. Knjižnice imaju po jednog zaposlenika. U 2015. godini broj upisanih članova iznosio je 114 u Gradu Obrovcu, 364 u Općini Novigrad i 174 u Općini Ražanac. **ZDRAVSTVO I SOCIJALNA SKRB:** Na području LAGUR-a Tri mora nalaze se *četiri ispostave doma zdravljia* Zadarske županije i to u Gradu Obrovcu i Općinama Novigrad, Posedarje i Starigrad. Dom zdravljia Zadarske županije u Obrovcu ima sljedeće djelatnosti zdravstvene zaštite: opća/obiteljska medicina, patronažna zdravstvena zaštita, polivalentna stomatološka zaštita, zdravstvena zaštita žena te školska medicina. Ispostava u Općini Posedarje, Novigrad i Jasenice djeluju kao opća/obiteljska medicina i stomatološka medicina. Ambulanta u Starigradu ima pet zaposlenika koji obavljaju posao zaštite i unaprjeđenja zdravljia te ambulantno i kućno liječenje bolesti i stanja. U Općini Poličnik nalazi se *ispostava za hitnu medicinsku pomoć*. Na području LAGUR-a djeluju *2 ljekarne, 4 ambulante opće medicine, 1 dentalni laboratorij, 6 stomatoloških ordinacija te 2 ustanove zdravstvene skrbi*. Prema podatcima DZS 2013. godine na području LAGUR Tri mora zabilježen je 251 smrtni slučaj. Kod uzroka smrti može se reći da stanovnici LAGUR-a ne odstupaju od županijskog, ali ni hrvatskog prosjeka, pa su u promatranoj 2014. godini najčešći uzroci njihovih smrti bile bolesti cirkulacijskog sustava (116 osoba), a nakon njih novotvorevine (neoplazme) 64 osobe. *Veterinarska ambulanta* postoji u Gradu Obrovcu koja obavlja djelatnost preventivnog cijepljenja te internističke i kirurške zahvate i veterinarske usluge. *Centar za socijalnu skrb* Zadarske županije na području LAGUR-a Tri mora ima ispostavu u Gradu Obrovcu kojoj pripadaju Jasenice i Obrovac, dok ostali JLS-ovi iz LAGUR-a pripadaju ispostavi Zadar. Prema podatcima Centra za socijalnu skrb Zadar i Obrovac broj korisnika socijalne skrbi u 2015. godini bio je 1.569, što čini 6,25 % stanovnika LAGUR-a Tri mora. Najviše korisnika dobivalo je doplatak za pomoć i njegu, potom jednokratnu naknadu. U Gradu Obrovcu djeluje privatni obiteljski dom koji je u 2015. godini brojio 20 korisnika. Uz navedene ustanove postoje dvije privatne ustanove za pružanje zdravstvene njegе i skrbi (Ustanova za primarnu zdravstvenu njegu u kući u Obrovcu i Ustanova za zdravstvenu skrb u Poličniku). **SPORTSKA INFRASTRUKTURA:** Sportska infrastruktura je uređena na razini svakog JLS-a. U Općini *Novigrad* postoje dva nogometna igrališta (NK Hajduk u Pridragi i NK Nošk u Novigradu), tereni za mali nogomet, košarkaško igralište i nekoliko boćališta. Na području *Poličnika* postoji sportska dvorana sa sportskim i društvenim sadržajima, te četiri boćališta. Postojeći stadion u *Posedarju* je u lošem stanju, naročito službene klupske prostorije i svelacionice koje su izgrađene prije 40 godina. Postojeće stanje predstavlja neposrednu opasnost za sve članove nogometnog kluba, od kojih su većina djeca. Na području *Starigrada* nalaze se sportski objekti poput teniskih terena, fitness centra, terena za odbojku, mali nogomet, košarku, rukomet, stolni tenis, mini golf i boćalište dostupni su u sklopu Blusun hotela Alan. Planom proračuna za 2016. godinu planira se financiranje izrade projektne dokumentacije za Športsko rekreativni centar „Kruškovac“. Na području *Ražanca* nalaze se 2 boćališta i 4 školska igrališta dok se u *Jasenicama* nalazi 1 školsko igralište i 1 boćalište. Na području Grada *Obrovca* nalaze se 3 školske sportske dvorane, 3 vanjska školska igrališta, 1 nogometno igralište te 2 boćališta.

KOMUNALNA INFRASTRUKTURA

PROMET: Kroz dio područja LAGUR-a Tri mora prolazi autocesta A1 na kojoj postoje 3 čvorišta s kojih se moguće uključiti, odnosno isključiti s autoceste. Na dijelovima prometnica koje prolaze i povezuju općine unutar LAGUR-a prometna signalizacija nije adekvatna, posebice zbog opasnosti koje predstavlja sjeverno istočni vjetar. Najvažnija pomorska luka za područje LAGUR-a je Pomorska luka Zadar (Gaženica) udaljena 28 km od sjedišta LAGUR-a. Područjem prolazi samo jedna, pomoćna magistralna željeznička pruga Zadar-Knin. Željeznička pruga je u lošem stanju, tehničko stanje pruge je nezadovoljavajuće zbog ratnih oštećenja i neodržavanja. Posljedica toga je nizak stupanj sigurnosti i prijevozne sposobnosti. Najbliža zračna luka se nalazi na području Općine Zemunik Donji te je od sjedišta LAGUR-a udaljena 33 km. Sjedište LAGUR-a Tri mora ima dobru povezanost s većim gradovima: Zadrom (26 km) putem Jadranske magistrale i D8, Šibenikom (75,8 km), Splitom (151 km) i Zagrebom (246 km) cestom E65 i E71.

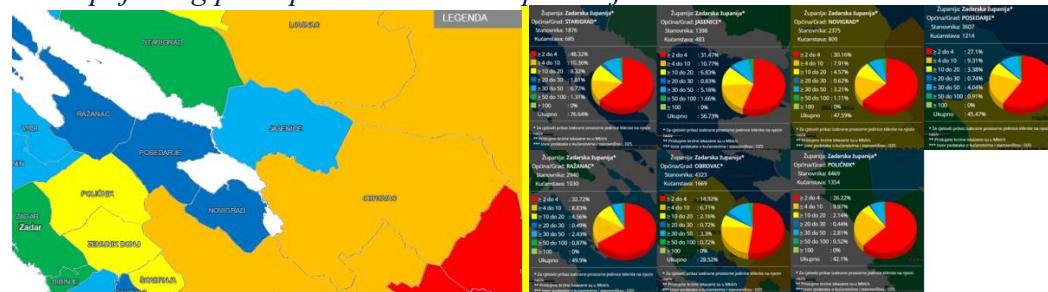
Tablica 3. Cestovna mreža na području LAGUR-a Tri mora (u kilometrima)

JLS	Nerazvrstane ceste	JLS ceste	Županijske ceste	Državne ceste	Ukupno
Obrovac	200,00	116,50	99,10	78,57	494,17
Jasenice	16,40	7,70	20,50	26,35	70,95
Novigrad	27,00	27,00	30,00	7,00	91,00
Poličnik	27,00	13,00	22,00	12,00	74,00
Posedarje	153,00	68,00	89,00	64,00	374,00
Ražanac	90,00	/	43,00	14,00	147,00
Starigrad	100,00	/	30,00	30,00	160,00
LAGUR Tri mora	613,40	232,20	333,60	231,92	1.411,12

Izvor: JLS-ovi LAGUR-a Tri mora

INFORMACIJSKO KOMUNIKACIJSKA INFRASTRUKTURA: *Poštanski promet* LAGUR-a se odvija preko 7 poštanskih ureda koji se nalaze u svakom od JLS-ova članova LAGUR-a. U nastavku se nalazi interaktivna karta prikaza podataka o dostupnosti i korištenju brzina nepokretnog **širokopojasnog pristupa** kućanstava na području LAGUR-a Tri mora. Prema dostupnim podatcima HAKOM-a na području LAGUR-a najviše kućanstava ima ugovoreni nepokretni širokopojasni pristup brzine 2 do 4 Mbit/s.

Slika 5. Interaktivna karta prikaza podataka o dostupnosti i korištenju brzina nepokretnog širokopojsnog pristupa kućanstava na području LAGUR-a Tri mora

Izvor: HAKOM

VODOOPSKRBA, ODVODNJA I GOSPODARENJE OTPADOM: Stanovnike LAGUR-a Tri Mora pitkom vodom opskrbljuje Vodovod Zadar d.o.o. koji uz isporuku pitke vode održava i *vodovodni sustav*. JLS-ovi LAGUR-a, prema službenoj statistici imaju 11.070 kućanstava priključenih na sustav vodoopskrbe.

Tablica 4. Potrošnja vode po stanovniku na području LAGUR-a Tri mora

JLS		Potrošnja vode
Obrovac	kućanstva	165.320,00
	privreda	33.075,00
Jasenice	kućanstva	85.627,27
	privreda	10.486,00

JLS		Potrošnja vode
Novigrad	kućanstva	33.436,00
	privreda	30.078,92
Poličnik	kućanstva	171.811,18
	privreda	62.302,00
Posedarje	kućanstva	128.718,00
	privreda	106.889,00
Ražanac	kućanstva	159.868,14
	privreda	12.244,00
Starigrad	kućanstva	172.616,73
	privreda	62.387,39
LAGUR Tri mora	kućanstva	917.397,32
	privreda	317.462,31

Izvor: Vodovod Zadar

Duljina vodoopskrbnog sustava na dan 31. 12. 2014. godine na iznosila je 506,7 kilometara koji je po pogonskom režimu definiran kao tlačno-gravitacijski. Na području LAGUR-a nalazi se 17 **crnih i procrnih stanica** te 21 **vodosprema**. Pregledom dobivenih podataka i inputa od strane društva koje upravlja vodovodom uočeno je da sustav vodoopskrbe djelomično zadovoljava potrebe na području LAGUR-a. Na promatranom području **ne postoji izgrađen sustav odvodnje otpadnih voda** te se otpadne vode prikupljaju putem septičkih jama.

ENERGETIKA: Električnom energijom pokriveno je 99,53% od ukupno nastanjениh stanova na prostoru LAGUR-a. Zbog klimatskih obilježja, prostor LAGUR-a ima veliki potencijal za iskorištanje obnovljivih izvora energije. Na području Grada Obrovca nalazi se reverzibilna hidroelektrana (RHE) Velebit, koja crpi vodu i iz rijeke Zrmanje. Snaga hidroelektrane iznosi 276/24. Od prosinca 2014. godine u pogonu je i vjetroelektrana Zelengrad snage 42 MW. Radi se o drugoj najvećoj vjetroelektrani na području RH. Sastoji se od ukupno 14 instaliranih vjetroagregata s **kojima godišnje može proizvesti oko 100 GWh električne energije što može zadovoljiti potrebe od oko 25.000 domaćinstava**. Prema podatcima dobivenim od JLS-ova na području LAGUR-a ima 6.361 rasvjetnih tijela koja su prema vrsti izvora rasvjete podijeljena na: visokotlačne natrijeve žarulje, LED žarulje, visokotlačne živine žarulje, CFL žarulje 25W, metal halogena 150 W, 200 W i 400 W.⁹

OSTALA INFRASTRUKTURA: **Tržnice na malo** nalaze se na području svih JLS-ova članica LAGUR-a koje su namijenjene za prodaju voća i povrća, dok se u JLS-ovima Posedarje, Novigrad i Obrovcu na tržnicama prodaje i riba¹⁰. Na području LAGUR-a postoji 7 **groblja**. U Gradu Obrovcu (2.160 m²), Općinama Jasenice (2.431 m²), Poličnik (12.000 m²), Starigrad (22.768 m²). Zbog nedostatka grobnih mesta u Gradu Obrovac i Općini Jasenice pokrenut je proces izgradnje novih groblja.

1.2. Gospodarske značajke područja

1.2.1. Glavne gospodarske djelatnosti

Indeks razvijenosti predstavlja pokazatelj ukupnog razvoja lokalnih područja i ključan je pri planiranju strateškog razvoja. Pri izračunu indeksa razvijenosti koristi se: prosječni dohodak i izvorni prihod JLS po stanovniku, stopa nezaposlenosti, kretanje stanovništva i stopa obrazovanosti. Sukladno podacima iz tablice u nastavku, vidljivo je kako se **tri JLS-a nalaze u kategoriji razvijenosti 75-100 %** nacionalnog prosjeka, a **četiri JLS-a se nalaze u kategoriji 50-75 %**. Cjelokupni LAGUR je u III. kategoriji razvijenosti (75-100 % nacionalnog prosjeka) sa indeksom 75,78 %. Najslabije rangirana Općina je Novigrad (67,36 %), a najveći indeks razvijenosti ima Starigrad (98,20 %). Prosječni dohodak per capita područja LAGUR-a Tri mora iznosi 20.445,00 kn i niži je od nacionalne vrijednosti navedenog pokazatelja.

⁹ Podatci za Novigrad i Ražanac nisu dostupni.

¹⁰ Izvor: AGRRA

Tablica 5. Ocjenjivanje i razvrstavanje jedinica lokalne samouprave prema razvijenosti

JLS	Prosječni dohodak per capita	Prosječni prihodi proračun a per capita	Prosječna stopa nezaposlenosti	Kretanje stanovništva	Udio obrazova nog stan. u stan. 16-65 godina	Indeks razvijenosti 2011.	Skupi na
	2010. 2012.	- -	2010. 2012.	- -	2010. 2012.	- -	2011.
Obrovac	17.190	1.990	28,50%	136,60	70,04%	68,72%	II.
Jasenice	24.108	2.659	19,90%	109,00	72,31%	80,64%	III.
Novigrad	19.891	1.431	16,50%	104,70	65,38%	67,36%	II.
Poličnik	19.891	1.431	16,50%	104,70	65,38%	68,31%	II.
Posedarje	21.086	1.120	16,20%	103,40	68,27%	68,89%	II.
Ražanac	17.832	2.087	17,90%	103,00	66,27%	78,34%	III.
Starigrad	23.117	3.134	15,90%	112,00	79,18%	98,20%	III.
Prosječno LAGUR Tri mora	20.445	1.979	18,77%	110,49	69,55%	75,78%	III.
Županija	22.196	3.301	14,80%	76,8	68,00%	75,59%	III.

Izvor: <https://razvoj.gov.hr>¹¹

1.2.2. Stanje gospodarstva

Područje LAGUR-a Tri mora je prostor **tradicionalno orijentiran na poljoprivrednu djelatnost, a u novije vrijeme i turizam**. Uslijed ratnih zbijanja prostor je ekonomski devastiran. Promatrajući trenutno stanje JLS-a koje čine LAGUR uz primjenu indeksa razvijenosti evidentno je kako većina JLS-ova (svi izuzev Općina Jasenice i Ražanac) spadaju u II. skupinu odnosno skupinu potpomognutih područja o kojoj država dodatno skrbi. Trenutno su na području LAGUR-a najviše zastupljene djelatnosti trgovine na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala, djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane te prerađivačke industrije¹².

Tablica 6. Trgovačka društva prema području NKD-a 2007. godine

NKD 2007.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
A Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	13	13	13	13	13
B Rudarstvo i vađenje	4	4	4	4	4
C Prerađivačka industrija	34	32	32	32	32
D Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	7	4	4	4	4
E Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	3	3	3	3	3
F Građevinarstvo	24	35	35	35	35
G Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	55	47	47	47	47
H Prijevoz i skladištenje	4	3	3	3	3
I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	26	35	35	35	35
J Informacije i komunikacije	0	2	2	2	2
L Poslovanje nekretninama	4	7	7	7	7
M Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	7	8	8	8	8
N Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	19	16	16	16	16
P Obrazovanje	2	2	2	2	2
Q Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	1	1	1	1	1
R Umjetnost, zabava i rekreacija	1	2	2	2	2
S Ostale uslužne djelatnosti	1	2	2	2	2

Izvor: FINA, 20016. godine

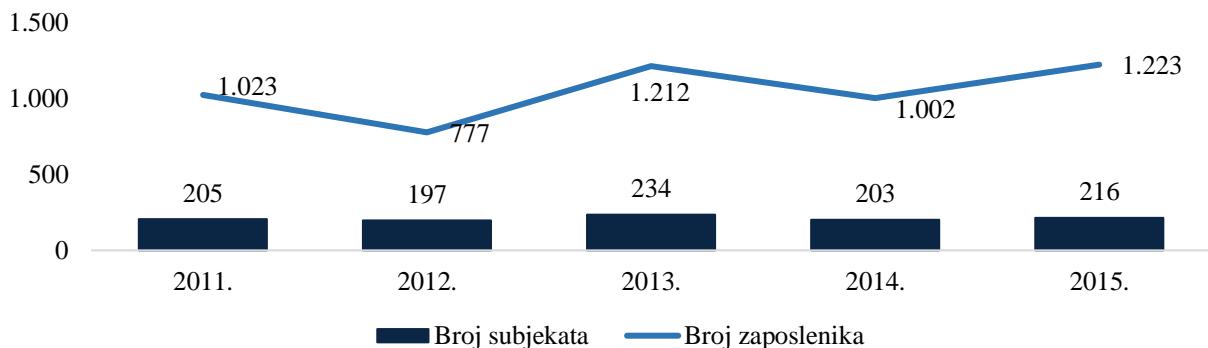
Prema službenim evidencijama FINA-e na području LAGURA-a je u 2015. godini bilo **registrirano 216 trgovačkih društava**. Pregledom podataka dobivenih od FINA-e u odnosu na prethodnu godinu

¹¹ Posjećeno: 9.11.2016.

¹² Podatci za 2015. godinu

(2014.) zabilježeno je **povećanje broja za 13 društava**. Najveći broj trgovackih društava je zabilježen u Općini Poličnik kao i najveći broj zaposlenih.

Tablica 7. Pregled broja subjekata i broja zaposlenih na području LAGUR-a Tri mora u razdoblju od 2011. do 2015. godine

Izvor: FINA, 20016. godine

Prema veličini najviše registriranih trgovackih društava u 2015. godini su u kategoriji mikro poduzeća (193).

Tablica 8. Veličina registriranih trgovackih društava na području LAGUR-a Tri mora

Veličina trgovackih društava	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Mikro	181	174	209	186	193
Mali	21	20	22	15	22
Srednji	3	3	2	1	0
Veliki	0	0	1	1	1

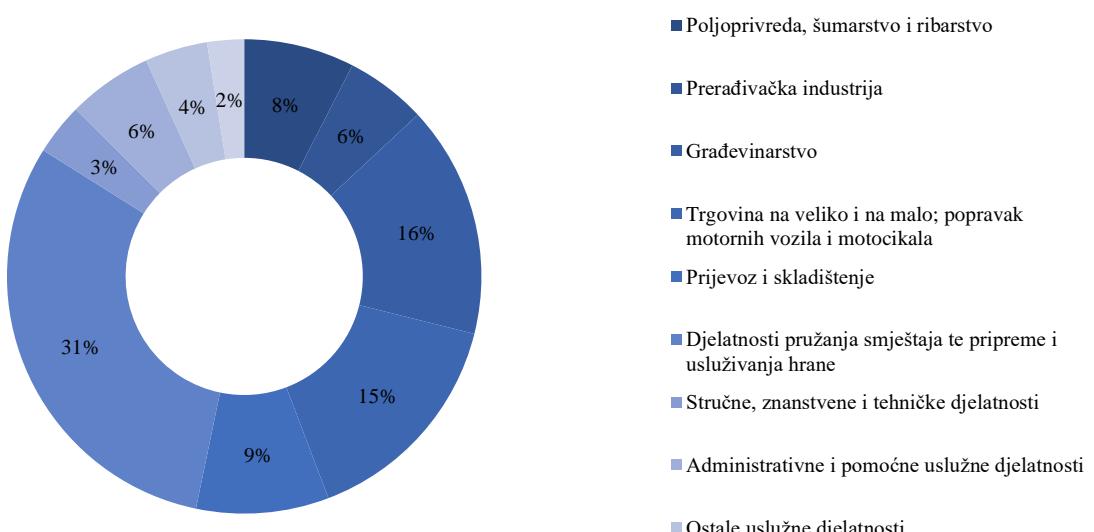
Izvor: FINA, 20016. godine

Obrtnci

Prema podacima obrtnog registra na području LAGUR-a Tri mora, **registrirano je 398 obrta**.¹³

U nastavku je dan pregled registriranih obrta prema djelatnostima na datum 11. studenog 2016. godine na području LAGUR-a Tri mora.

Grafikon 1. Broj registriranih obrta na području LAGUR-a Tri mora

Izvor: <http://or.minpo.hr/>

¹³Izvor na dan 11.studenog 2016. godine

Od 30 obrta iz djelatnosti Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo **nih 26 je registrirano za djelatnost Ribarstvo** (skupine: Ribolov i Akvakultura). Sljedeća tablica prikazuje popis registriranih obrta u djelatnosti Ribarstvo na području LAGUR-a Tri mora.

Tablica 9. Popis obrta s pretežitom djelatnosti Ribarstvo s područja LAGURA-a Tri mora

Djelatnost	Obrt	Mjesto
Morska akvakultura	Morska mrijestilišta i ribnjaci pidoča	Jasenice
Morska akvakultura	Uzgoj školjki-dagnje "Bonaca"	Jasenice
Morski ribolov	Porat - morska akvakultura	Obrovac
Morska akvakultura	Dagnja i morska akvakultura	Posedarje
Morska akvakultura	Uzgoj školjki Duje	Posedarje
Morski ribolov	Ratko Miletić	Ražanac
Morski ribolov	Ribarski obrt Ban	Ražanac
Morski ribolov	Ribarski obrt Ivan Kožul	Ražanac
Morski ribolov	Ribarski obrt Lero	Ražanac
Morski ribolov	Ribarski obrt Lilić	Ražanac
Morski ribolov	Ribarski obrt Mladen Potočnjak	Ražanac
Morski ribolov	Ribarski obrt Oštare	Ražanac
Morski ribolov	Sanković	Ražanac
Morski ribolov	Ulov i prodaja ribe	Ražanac
Morski ribolov	Oceanski i morski ribolov	Starigrad Paklenica
Morski ribolov	Ribarski obrt Ivo	Tribanj
Morski ribolov	Ribarski obrt Orka	Tribanj
Morski ribolov	Šime	Starigrad
Morski ribolov	Iva	Novigrad
Morski ribolov	Plat	Novigrad
Morski ribolov	Ribarski i trgovачki obrt Štefanija Mikecin	Novigrad
Morski ribolov	Ribarski obrt Aga	Novigrad
Morski ribolov	Ribarski obrt Ivčić	Novigrad
Morski ribolov	Ribarski obrt Ivo Baždarić	Novigrad
Morski ribolov	Ribarski obrt Krešimir Kaštela	Novigrad
Morski ribolov	Ribarski obrt Renato Sinović	Novigrad

Izvor: <http://or.minpo.hr>

Zadruge

Na području LAGUR-a Tri mora **djeluje 7 zadruga**. Sljedeća tablica prikazuje zadruge s područja LAGUR-a Tri mora.

Tablica 10. Popis zadruga s područja LAGURA-a Tri mora

Zadruga	Broj zadrugara	Opis djelatnosti	Mjesto
Braniteljska zadruga Kovači	7	Proizvodnja prozora i vrata	Poličnik
Braniteljska zadruga Pangă	7	Uzgoj uljanih plodova	Briševo
Poljoprivredna zadruga Brazda	7	Uzgoj bobičastog, orašastog i ostalog voća	Murvica
Poljoprivredna zadruga Korijeni	8	Uzgoj jezgričavog i koštuničavog voća	Podgradina
Poljoprivredna zadruga Poličanka	7	Trgovina na malo mesom i mesnim proizvodima u specijaliziranim prodavaonicama	Poličnik
Zadruga krug 95	7	Lov, stupačarenje i uslužne djelatnosti povezane s njima	Radovin
Žegar poljoprivredna zadruga	14	Uzgoj žitarica (osim riže), mahunarki i uljanog sjemenja	Obrovac

Izvor: <http://zadruge.coop>

Gospodarske zone

Na području LAGUR-a nalazi se ukupno **14 gospodarskih zona** koje se prostiru na ukupnoj površini od 1.306.780,00 m². U LAGUR-u Tri mora na području gospodarskih zona registrirano je 38 pravnih subjekata u kojima je zaposleno 930 osoba. Površinom najveća gospodarska zona je u Gradu

Obrovu i nalazi se čak tri lokacije, dok gospodarska zona u Općini Poličnik broji najveći broj zaposlenika (910).

Tablica 11. Gospodarske zone na području LAGUR-a Tri mora

JLS	Broj gospodarskih zona	Površina (u m ²)	Broj pravnih subjekata	Broj zaposleniku u gospodarskih zonama
Obrovac	3	405.000,00	2	6
Jasenice	3	196.380,00	4	0
Novigrad	3	209.300,00	0	0
Poličnik	4	114.000,00	30	910
Posedarje	1	382.100,00	2	14
Starigrad	0	0,00	0	0
Ražanac	0	0,00	0	0
LAGUR Tri mora	14	1.306.780,00	38	930

Izvor: JLS-ovi LAGURA Tri mora

Turizam

Zahvaljujući svom geografskom položaju i prirodnim ljepotama JLS-ovi koji se nalaze u sastavu LAGUR-a Tri mora su se profilirali u turistička mjesta s **mnogobrojnim sadržajima za aktivni odmor**. Sve jedinice lokalne samouprave koje su članice LAGUR-a Tri mora imaju Turističku zajednicu. Prema podatcima Državnog zavoda za statistiku (DZS) 2015. je ostvareno 143.563 turističkih dolazaka na području LAGUR-a. Promatrajući u odnosu na broj dolazaka u 2014. godini koji je iznosio 127.796 moguće je zaključiti da je **trend dolazaka turista pozitivan**. Isti trend je evidentan i kod analize noćenja u prethodnim godinama. U 2014. godini broj noćenja iznosio je 931.748, a u 2015. iznosio je 1.027.168 noćenja.

Tablica 12. Pregled dolazaka i noćenja na području LAGUR-a Tri mora prema vrsti smještaja

Vrsta smještaja	Godina	LAGUR Tri mora	
		Dolasci	Noćenja
Hoteli i turistička naselja	2013.	23.149	94.922
	2014.	21.230	92.673
	2015.	24.116	102.275
Kampovi	2013.	34.923	199.983
	2014.	34.070	170.191
	2015.	38.276	193.919
Privatni smještaj	2013.	51.051	421.169
	2014.	58.162	451.578
	2015.	66.918	526.293
Odmarališta	2013.	230	2.149
	2014.	254	2.354
	2015.	264	2.479
Vikendice	2013.	16.995	232.887
	2014.	14.080	219.894
	2015.	13.989	202.201

Izvor: TZ Zadarske županije na dan 1.12.2016.

Na području LAGUR-a su zastupljeni mnogobrojni **aktivni oblici turizma** poput penjanja, bicikлизма, trekkinga i slično. **Veliki značaj razvoju aktivnog turizma ima područje Paklenice** koje ima međunarodnu prepoznatljivost atraktivnog penjačkog centra. Danas je na pakleničkom području uređeno oko 400 smjerova koji po ocjenama (od 3 do 8b+)¹⁴ odgovaraju gotovo svim razinama iskustva penjača. Penjačka sezona u Paklenici počinje u proljeće i traje do kasne jeseni. Tradicionalno, u Paklenici se svake godine 1. svibnja održava Međunarodni susret penjača. Zahvaljujući svojim geološkim i klimatskim obilježjima ovaj prostor je pogodan za razvoj **cikloturizma** koji osim sezone, može generirati i prihode u predsezoni i postsezoni.

¹⁴ Ocjene u sportskom penjanju predstavljaju težinu penjačkog smjera. U pravilu ocjenu i ime smjera daje autor istog tj. osoba koja se prvi put popela zamišljenom linijom i ekspanzivnim klinovima osigurala sportski smjer za daljnje penjanje.

Tablica 13. Planirane biciklističke staze na području LAGUR-a Tri mora

Startna točka	Ukupna duljina staze (u km)	Znamenitosti na stazi
Obrovac	52,07	Zrmanja, Karinsko more
Obrovac	75,1	Zrmanja, Karinsko more, Ravni kotari
Obrovac	58,8	Manastir Krupa
Jasenice	52,5	Špilja Modrič, Crkva svetog Jurja, Bungee jumping, NP Paklenica
Novigrad	46,9	Crkva Sv. Martina
Posedarje	64	/
Posedarje	26,1	Velebit
Posedarje	15,5	Kanjon Velike i Male Paklenice
Ražanac	25,1	Velebit i NP Paklenica
Starigrad	26,7	NP Paklenica

Izvor: Jedinice lokalne samouprave LAGUR-a Tri mora

Pregledom dostupnih informacija i podataka na području planiranih biciklističkih staza nema smještajnih, ugostiteljskih i servisnih sadržaja, a većina staza nema ni pristup pitkoj vodi¹⁵. Na području Općine Starigrad postoje dvije **MTB¹⁶ staze**. Kraća staza ukupne je duljine 36 km i uključuje sljedeći smjer kretanja: Modrič, Libinje, Bukva, Kraljičina vrata, Tulove grede, Jasenice, kanjon Zrmanje - Paradžikova glavica. Duža staza je ukupne duljine 76 km, djelomično asfaltirane i makadamske podloge, smjera: Modrič, Libinje, Bukva, Kraljičina vrata, Tulove grede, Mali Alan, Samarica, Kamena galerija, Jasenice, kanjon Zrmanje - Paradžikova glavica. Kroz Obrovac prolazi biciklistička staza Zrmanja-Krupa koja je duga 45 km i uključuje smjer: Muškovci-Devetac-Kudin most-Krnjeza-Manastir na Krupi-izvor Krupe-Kaštel Žegarski-Muškovci. Uz biciklističku ponudu JLS-ovi na području LAGUR-a imaju i bogatu **treking** ponudu. Područjem Nacionalnog parka Paklenica obilježeno je 150 km planinarskih staza i puteva različitih težina, od kojih najduža traje 5-6 sati. Krško područje Nacionalnog parka Paklenica pogodno je i za **špiljarenje**. U Nacionalnom parku se nalazi špilja Manita Peć, a u Parku prirode Velebit Špilja Modrič. Rijeka Zrmanja je iskorištena kao vrijedan turistički resurs pa se na području LAGUR-a nude izleti **foto safarija i raftinga**. U neposrednoj blizini Starigrada nalazi se i **Adrenalinski park** Vaganac koji ima adrenalinske elemente briddging, rock chalange i abseil (tehnike samospuštanja niz litice na visinama od 50 i 35 m visine). Turistička ponuda područja LAGUR-a upotpunjena je i s ponudom **lovačkih društava** kojih je na ovom području 4. Sva lovačka društva imaju koncesije nad jednim od 10 lovišta u kojima su glavne vrste divljači zec obični, fazan te trčka skvržulja, uz ostale vrste divljači koje stalno ili povremeno obitavaju ili prelaze lovišta. Ukupna površina lovišta na području LAGUR-a je 69.290 ha. Uz navedene turističke atrakcije područje LAGUR-a obilježavaju i 52 **manifestacije** koje se održavaju tijekom cijele godine. Pregled manifestacija dan je u Dodatku 5 ovog dokumenta.

Poljoprivreda

Na području LAGUR-a Tri mora se nalazi 3.545,07 ha obradivih površina što iznosi 14,01 % ukupnog poljoprivrednog zemljišta Zadarske županije, te je na području LAGUR-a registrirano **1.088 poljoprivrednih gospodarstava** (PG-a) što je 16,71 % od ukupno registriranih PG-ova na području županije. Prosjek obradive poljoprivredne površine s kojom raspolaže svaki PG na području LAGUR-a iznosi 3,25 ha.

Tablica 14. Površina i broj poljoprivrednih gospodarstava na području LAGUR-a Tri mora na dan 31. 12. 2015.

JLS	Ukupna površina (ha)	Ukupan broj PG-a
Jasenice	418,39	63
Novigrad	143,39	61
Obrovac	780,65	261
Poličnik	637,79	273

¹⁵ Zadarska županija kao cikloturistička destinacija, 2015; ADRIA BIKE GROUP

¹⁶ MTB - brdski biciklizam

JLS	Ukupna površina (ha)	Ukupan broj PG-a
Posedarje	585,11	250
Ražanac	237,59	143
Starigrad	742,15	37
LAGUR Tri mora	3.545,07	1.088

Izvor: APPRRR

Pregledom podataka APPRRR najviše je registriranih obiteljskih gospodarstava (1.260), zatim trgovačkih društava (7) dok je najmanje registrirano obrta. Prema dobi nositelja najviše poljoprivrednih gospodarstava je registrirano na nositelje starije od 65 godina što čini udio od 39,31 % od ukupnog broja registriranih PG-ova. U obrazovnoj strukturi PG-ova prema podatcima APPRRR najviše ih ima srednju školu 28,67 %, međutim za 32,56 % nema podataka o obrazovanju. Pregledom podataka nije vidljivo da li nositelji PG-ova imaju svjedodžbu ili diplomu poljoprivredne struke. Prema spolu prednjače nositelji PG-ova sa 74,77% te ne odskaču od županijskog ni nacionalnog prosjeka u kojem također prednjače muškarci kao nositelji PG-ova. **Kulture koje zauzimaju najveće površine na promatranom području su** maslina (219,82 ha), vinova loza (158,35 ha), krumpir (51,88 ha), badem (45,3 ha), jabuke (45,16 ha), ugar (43,33 ha), ječam jari (29,55 ha), breskve (27,67 ha), kukuruz (26,71 ha), lubenice (26,25 ha), kupus (16,56 ha) i nektarine (13,99 ha). Velike površine na području LAGUR-a zauzima krški pašnjak koji se prostire na 1.697,27 ha. Na ovom području je registrirano 28 poljoprivrednih gospodarstva koja primaju plaćanja za održavanje ekoloških poljoprivrednih praksa i metoda na ukupnoj površini od 135,98 ha. Od **stoke** na ovom području je najbrojnija ovca sa 104.569 grla te se uzgaja na 353 PG-ova, zatim koze sa 15.160 grla na 417 PG-ova, goveda sa 4.859 grla na 434 PG-ova te 1.877 svinja na 416 PG-ova. Na području LAGUR-a Tri mora registrirano je 3.425 košnica i 77 PG-ova koji se bave **pčelarstvom**. Od toga su 2 PG-a dobila ekološki certifikat. Najveći broj košnica nalazi se u Općini Jasenice (1.334 košnica), dok se najveći broj PG-ova nalazi na području Grada Obrovac (26). Na području LAGUR-a Tri mora od 77 pčelara samo su dva dobila ekološki certifikat dok se ostali bave konvencionalnom proizvodnjom meda. Godišnja proizvodnja meda iznosi 68.500 kg meda. Od 77 pčelara samo jedan se pčelar bavi profesionalno pčelarstvom dok je drugima pčelarstvo hobi ili dopunsko zanimanje. Na području LAGUR-a djeluju 4 pčelarske udruge.

Ribarstvo

Kao i u cijeloj Zadarskoj županiji tako i na području jedinica lokalne samouprave LAGUR-a Tri mora **ribarstvo** je tradicionalna djelatnost te predstavlja izvor egzistencije za veliki dio stanovništva. Područje LAGUR-a se naslanja na **akovitije Novigradskog i Karinskog mora** koja su bogata ribom i školjkama, te pogodna za njihov ulov. Područje **Velebitskog kanala** je pod snažnim utjecajem kraških površinskih i podzemnih voda, a duž obala izviru brojne vrulje. Područje je pogodno za uzgoj dagnji. Prema podatcima Ministarstva poljoprivrede, Uprave ribarstva, na području LAGUR-a broj ribara koji obavljaju **gospodarski ribolov** je 33¹⁷, a iskrcaj mogu obavljati u **4 iskrcajna mjesta**. Na području Općine Novigrad i Jasenica¹⁸ nalazi se 1 iskrcajno mjesto za ribarska plovila duljine veće od 15 m, dok se u Ražancu nalaze 2 iskrcajna mjesta¹⁹ za ribarska plovila duljine iznad 15 m te 1 iskrcajno mjesto za ribarska plovila duljine ispod 15 m. Dobiveni podatcima iz MPS UR vidljivo je da je na području **registrirano ukupno 68 plovila** koji čine 4,53% plovila Zadarske županije i 0,87% plovila u RH. Ukupni kapacitet flote područja LAGUR-a, prema posljednjim dostupnim podacima MPS Uprave ribarstva, iznosio je 159,00 GT.

Tablica 15. Broj plovila, ukupni GT i kW

	Broj plovila	Ukupni GT	Ukupni KW
RH	7.849	53.811,85	429.745,89

¹⁷ Podatci na dan 30.11.2016.

¹⁸ Jesenice - Maslenica (Trajektno pristanište van funkcije)

¹⁹ Iskrcajno mjesto podrazumijeva dio operativne obale namijenjen za iskrcaj ribe, opremljen uređajima za privez, osvjetljen, energetski opremljen (struja, voda), pristupna cesta odgovarajuće kategorije prohodna za adekvatna transportna sredstva (kamioni – hladnjaci), natkriven i ogradien manipulativni prostor te adekvatne prostorije za veterinarski i drugi inspekcijski nadzor.

Zadarska županija	Broj plovila	Ukupni GT	Ukupni KW
Zadarska županija	1.500	14.941,60	91.351,43
Obrovac	/	/	/
Jasenice	/	/	/
Novigrad	24	69,25	726,63
Poličnik	/	/	/
Posedarje	7	11,69	312,96
Ražanac	21	52,03	534,90
Starigrad	16	25,71	324,72
LAGUR Tri Mora	68	159	1.899

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, Uprava ribarstva, prosinac 2016.

Promatrano prema jedinicama lokalne samouprave, najveći je broj plovila registriran u Općinama Novigrad (35,29%), Ražanac (30,88%), Starigrad (23,53%) i Posedarje (10,29%) dok u ostalim JLS-ovima nema registriranih plovila. Pregledom tablice u nastavku vidljivo je da je na području LAGUR-a u pogledu segmentacije plovila najviše plovila s mrežama stajaćicama kojih ima 12, zatim plovila s vršama i/ili drugim klopkama kojih je 6, plivaričari su zastupljeni s 4 plovila, 3 su plovila samo s polivalentnim pasivnim alatima te 2 pridnene kočarice i/ili plovila s pridnenom potegačom. Također je vidljivo da je značajan broj plovila (41) svrstan u kategoriju ostali (neaktivna plovila, mali obalni ribolov, pohranjene povlastice).

Tablica 16. Segmentacija plovila za obavljanje gospodarskog ribolova na području LAGUR-a Tri mora u 2015. godini

	RH	Zadarska županija	Obrovac	Jasenice	Novigrad	Poličnik	Posedarje	Ražanac	Starigrad	FLAG Tri Mora
Plovila s mrežama stajaćicama (DFN)	1.060	133	/	/	6	/	/	4	2	
Plovila s dredžama (DRB)	47		/	/	/	/	/			0
Pridnene kočarice i/ili plovila s pridnenom potegačom (DTS)	427	64	/	/	1	/	/	1	/	2
Plovila s vršama i/ili drugim klopkama (FPO)	153	22	/	/	/	/	/	2	4	6
Plovila s udičarskim alatima (HOK)	332	34	/	/	/	/	/			0
Plovila s drugim aktivnim alatima (MGO)	356	56	/	/	/	/	/			0
Plovila samo s polivalentnim pasivnim alatima (PGP)	155	48	/	/	1	/	/	1	1	3
Plovila s aktivnim i pasivnim alatima (PMP)	89	26	/	/	/	/	/	/	/	0
Plivaričari (PS)	202	72	/	/	3	/	/	1		4
Ostali**	5.028	1.045	/	/	13	/	7	12	9	41

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, Uprava ribarstva, prosinac 2016.

U nastavku je dan prikaz ulova ribe u tonama iz čega je vidljivo da se ukupni ulov ribe u četverogodišnjem razdoblju povećao za **61,84%**²⁰. **Ukupni ulov na području LAGUR-a u 2015. godini iznosio je 1.059,08 tona**, u 2014. godini 1.250,50 tona, u 2013. godini 1.453,48 tona, a u 2012. godini 404,11 tona.

Tablica 17. Ukupan ulov u RH, Zadarskoj županiji i LAGUR Tri mora²¹

	Ukupan ulov 2012 (t)	Ukupan ulov 2013 (t)	Ukupan ulov 2014 (t)	Ukupan ulov 2015 (t)
RH	62.974.000,00	75.229.000,00	78.887.000,00	72.263.880,00
Zadarska županija	29.491,75	34.900,27	34.554,06	33.317,13

²⁰ Odnos 2012. godine i 2015. godine.

²¹ Ulov je procjena izvršena na brodu, odnosi se na brodove ovlaštenika s prebivalištem u navedenim mjestima

	Ukupan ulov 2012 (t)	Ukupan ulov 2013 (t)	Ukupan ulov 2014 (t)	Ukupan ulov 2015 (t)
Obrovac	0,00	0,00	0,00	0,00
Jasenice	0,00	0,00	0,00	0,00
Novigrad	67,20	39,33	36,46	36,97
Poličnik	310,25	1.400,28	1.201,74	1.008,42
Posedarje	0,00	0,00	0,05	0,07
Ražanac	22,92	12,07	9,87	11,87
Starigrad	3,74	1,80	2,38	1,76
LAGUR Tri Mora	404,11	1.453,48	1.250,50	1.059,08

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, Uprava ribarstva, prosinac 2016.

Na 4 iskrcajna mjesta zabilježen je iskrcaj ribe u količini od 49.812,80 kilograma (2015. godine).: pregledom podataka zabilježen je pad iskrcaja ribe za 38,87 %.²² Najveći iskrcaj u 2015. godini zabilježen je u iskrcajnom mjestu u Novigradu. Detaljan pregled ukupnih količina iskrcaja prikazan je u tablici u nastavku.

Tablica 18. Ukupan iskrcaj u RH, Zadarskoj županiji i LAGUR Tri mora

	Iskrcaj 2012 (kg)	Iskrcaj 2013 (kg)	Iskrcaj 2014 (kg)	Iskrcaj 2015 (kg)
RH	63.137.592,81	74.934.492,22	79.430.864,19	72.904.004,11
Zadarska županija	24.591.762,10	29.910.611,12	27.007.517,23	23.309.782,94
Novigrad	89.286,25	52.164,18	41.766,30	37.938,60
Ražanac	22.228,00	12.538,30	9.917,20	11.109,50
Miletići	3.471,00	17.495,70	49.234,00	584,00
Jesenice - Maslenica ²³	13.173,20	181,20	35,70	180,70
LAGUR Tri Mora	128.158,45	82.379,38	100.953,20	49.812,80

Izvor: MPS, Uprava ribarstva

Koncesionirane površine za uzgoj školjaka nalaze se u Novigradskom moru i Velebitskom kanalu. Prema dostupnim podatcima na području LAGUR-a Tri mora zabilježeno je **12 uzgajališta školjkaša** od čega je najviše u Gradu Obrovcu (5), Općini Starigrad (3), Općini Jasenice (3) te 1 u Novigradu.

Tablica 19. Popis uzgajališta morske ribe i školjkaša na području LAGUR-a Tri mora

Naziv tvrtke/obrta	Pravni status	Naziv lokacije	Dozvoljene vrste u uzgoju
ŠKRAPA MORSKA AKVAKULTURA	Obrt	Dumčina, Novigradsko more, Grad Obrovac	Školjkaši
PORAT MORSKA AKVAKULTURA	Obrt	Dumčina, Novigradsko more, Grad Obrovac	Školjkaši
BONACA UZGOJ ŠKOLJKI DAGNJI	Obrt	Vrulja, Novigradsko more, Općina Jasenice	Školjkaši
SEASUN OBRT ZA MORSKU AKVAKULTURU	Obrt	Krmčić, Novigradsko more, Grad Obrovac	Školjkaši
DAGNJE KNEŽEVIĆ OBRT ZA MORSKU AKVAKULTURU	Obrt	Grob, Novigradsko more, Grad Obrovac	Školjkaši
DAGNJA I MORSKA AKVAKULTURA	Obrt	Prdelj, Novigradsko more, Grad Obrovac	Školjkaši
PECTEN D.O.O.	Tvrtka	Koščinica, Novigradsko more, Općina Novigrad	Školjkaši
BRANITELJSKA ZADRUGA DAGNJA	Zadruga	Antičevići, Velebitski kanal, Općina Starigrad	Školjkaši
CORTINA D.O.O.	Tvrtka	Reljan, Velebitski kanal, Općina Starigrad	Školjkaši
VELE MARE D.O.O.	Tvrtka	Reljan, Velebitski kanal, Općina Starigrad	Školjkaši
OBRT ZA UZGOJ ŠKOLJKI LANTERNA	Obrt	Ždrilo, Novsko Ždrilo, Općina Jasenice	Školjkaši
MORSKA MRIJESTILIŠTA I RIBNJACI PIDOĆA	Obrt	Zečica, Velebitski kanal, Općina Jasenice	Školjkaši

Izvor: AGRRA, Stanje na dan 12.12.2016.

²² usporedba podataka iz 2012. i 2015.

²³ Trajektno pristanište van funkcije

Najveći uzgoj zabilježen je u 2014. godini u kojoj je evidentirano 44.663,00 tona dok je u 2015. godini zabilježen pad uzgoja školjki i mukušaca za 28,76 % u odnosi na prethodnu godinu.

Tablica 20. Uzgoj (školjke i mukušci) na području LAGUR-a Tri mora

JLS	2013.	2014.	2015.
Obrovac	20.000,00	17.000,00	0,00
Jasenice	0,00	10.500,00	12.500,00
Novigrad	0,00	17.163,00	347,00
LAGUR Tri mora	20.000,00	44.663,00	12.847,00

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, Uprava ribarstva

Podaci Ministarstva poljoprivrede, Uprave ribarstva, pokazuju kako je prema službenoj statistici iz studenog 2016. godine za područje LAGUR-a evidentirano ukupno **33 aktivne povlastice** za obavljanje gospodarskog ribolova na moru. Najviše povlastica je zabilježeno u Općinama Novigrad i Ražanac.

Tablica 21. Broj povlastica na području LAGUR-a Tri mora

Naselje	Općina	Aktivne povlastice	Stara povlastica (original)
Novigrad	Novigrad	11	0
Poličnik	Poličnik	5	0
Ražanac	Ražanac	11	1
Starigrad Paklenica	Starigrad	4	0
Tribanj	Starigrad	2	0
Vinjerac	Posedarje		1
Ukupni zbroj		33	2

Izvor: MPS, Uprava ribarstva

Od riboprerađivačkih tvrtki na području LAGURA postoje 4 tvrtke koje obuhvaćaju proizvodnju preradu i pakiranje svježe i smrznute ribe i plodova mora.

Temeljem Popisa uzgajivača u akvakulturi MPS-a, na području LAGUR-a nisu registrirani ovlaštenici povlastice za uzgoj u slatkim vodama.

1.2.3. Tržište radne snage

Radno sposobno stanovništvo (starosti 15-64) LAGUR-a Tri mora iznosi **12.634** stanovnika, što čini **60,2 %** ukupnog stanovništva na području LAGUR-a. Prema Popisu stanovništva iz 2011. godine na području LAGUR-a **zaposleno je bilo 5.494 stanovnika** od čega **40,03 % žena i 59,97 % muškaraca**. Struktura zaposlenosti po djelatnostima na području LAGUR-a prikazuje da je gospodarstvo okrenuto radno intenzivnim djelatnostima. Najviše zaposlenih je u djelatnosti Trgovina na veliko i malo, popravak motornih vozila i motocikala (19 % zaposlenih), a nakon toga slijedi Prijevoz i skladištenje (10 % zaposlenih), Prerađivačka industrija (10 % zaposlenih), Građevinarstvo (10 % zaposlenih), Javna uprava i obrana, obavezno socijalno osiguranje (10 % zaposlenih). Detaljna tablica strukture zaposlenih se nalazi u Dodatku 3 ovog dokumenta. Sljedeći graf prikazuje kretanje nezaposlenog stanovništava s područja LAGUR-a Tri mora po broju i spolu. Iz grafa je vidljivo da je broj nezaposlenih rastao do 2013. godine, kada je bio na vrhuncu te je iznosio 1.669 nezaposlenih. Nakon 2013. godine vidljiv je trend smanjenja broja nezaposlenih koji je u 2015. godini iznosio 1.104 nezaposlena. Isto tako vidljivo je da je u svim promatranim godinama broj nezaposlenih žena veći od broja nezaposlenih muškaraca, a vidljivo je da se u posljednjim razdobljima te razlike značajno smanjuju. U Dodatku 4 prikazana je tablica nezaposlenog stanovništva prema razini obrazovanja u razdoblju 2011.-2015. godine. kao i broj nezaposlenih prema spolu i jedinicama JLS-a

Grafikon 2. Nezaposleno stanovništvo prema spolu u razdoblju 2011.-2015. godine

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje²⁴

Pregledom podataka nezaposlenog stanovništva prema razini obrazovanja vidljivo je da veći rizik nezaposlenosti imaju osobe s nižom razinom obrazovanja. Najveći broj nezaposlenih je završio srednju školu za zanimanja do 3. godine i školu za KV i VKV radnike. Pregledom podataka DZS-a za izvore financiranja stanovništva uočava se da najveći dio stanovništva nema prihoda (njih 36,4 %), nakon toga slijedi stanovništvo koje ostvaruje prihode od stalnog rada (njih 23,4 %). Prihode od mirovina (starosnih i ostalih mirovina) ostvaruje 25,6 % stanovništva. Iz tablice je vidljivo da je broj žena koje su bez prihoda veći za 39,1 % od broja muškaraca bez prihoda.

Tablica 22. Izvori financiranja stanovništva sa područja LAGUR-a Tri mora

	Svi	Muškarci	Žene
Prihodi od stalnog rada	5.023	3.041	1.982
Prihodi od povremenog rada	817	524	293
Prihodi od poljoprivrede	175	128	47
Starosna mirovina	2.834	1.629	1.205
Ostale mirovine	2.652	1.360	1.292
Prihodi od imovine	53	29	24
Socijalne naknade	1.019	466	553
Ostali prihodi	598	257	341
Povremena potpora drugih	467	234	233
Bez prihoda	7.809	3.266	4.543
Nepoznato	4	4	0

Izvor: www.dzs.hr²⁵

1.2. Demografske i socijalne značajke područja

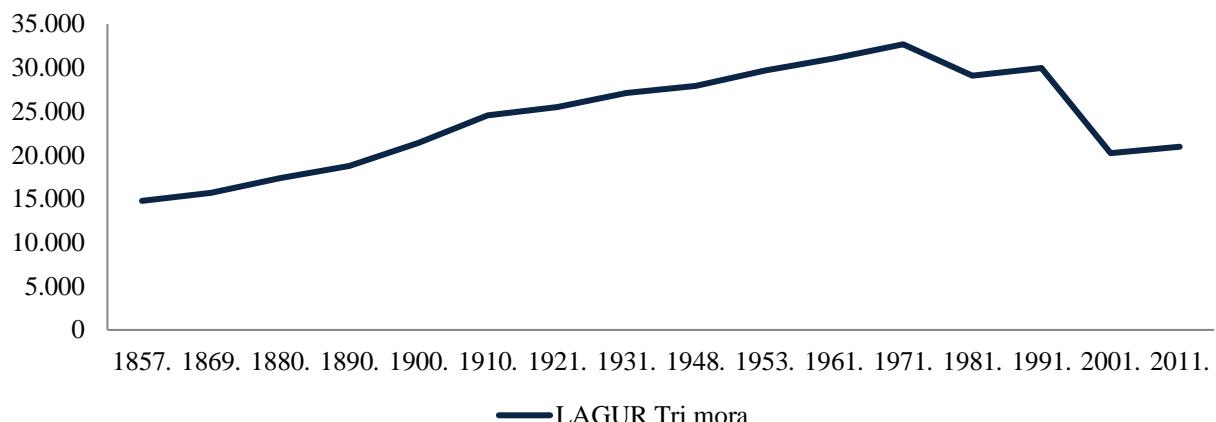
1.3.1. Broj i gustoća stanovnika

Prema Popisu 2011. na području jedinica lokalne samouprave koje se danas nalaze u sastavu LAGUR-a živi 20.988 stanovnika. Ako se promatra broj stanovnika tijekom vremena, može se uočiti **osciliranje stanovništva** od prvog službenog popisa 1857. godine do zadnjeg popisa stanovništva 2011. godine. Najveći broj stanovnika na analiziranom području zabilježen je 1971. godine (32.697), nakon čega je zabilježen uzastopni pad tijekom sljedećih popisa stanovništva.

²⁴ Podatci zaprimljeni dana 7.11.2016.

²⁵ Podatci prikupljeni dana 4.11.2016.

Grafikon 3. Kretanje ukupnog broja stanovnika od 1857. do 2011.

Izvor: www.dzs.hr

Prosječna gustoća naseljenosti područja LAGUR-a je **22,71 st./km²**, čime je gustoća naseljenosti područja LAGUR-a znatno manja od prosječne gustoće naseljenosti na području Zadarske županije (46,63 st./km²), odnosno Republike Hrvatske (75,71 st./km²).

Tablica 23. Osnovni statistički podaci JLS-ova na području LAGUR-a Tri mora

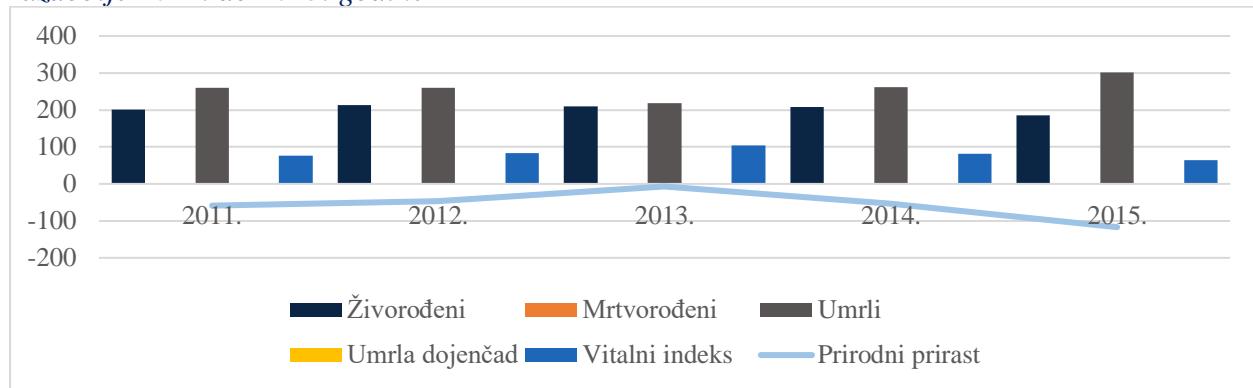
JLS	Površina (km ²)	Broj naselja	Broj stanovnika		Gustoća naseljenosti (st./km ²)		Promjena broja stanovnika (%)
			2001	2011	2001	2011	
Obrovac	352,73	12	3.387	4.323	9,60	12,26	27,64%
Jasenice	122,01	4	1.329	1.398	10,89	11,46	5,19%
Novigrad	51,21	3	2.368	2.375	46,24	46,38	0,30%
Poličnik	81,61	10	4.664	4.469	57,15	54,76	-4,18%
Posedarje	77,51	7	3.513	3.607	45,32	46,54	2,68%
Ražanac	69,02	6	3.107	2.940	45,02	42,60	-5,37%
Starigrad	170,09	3	1.893	1.876	11,13	11,03	-0,90%

Izvor: Državni zavod za statistiku

1.3.2. Demografska kretanja

Prema podatcima posljednjeg službenog popisa stanovništva (2011. godine) забиљежено је стarenje stanovništva на подручју LAGUR-a с кофцијентом просјечне старости 42,46 године, док је 2001. године тај пројек за подручје LAGUR-a износио 39,40 година. Prema попису 2011. највећи број становника у LAGUR-у броји Општина Полићник (4.469), док најмање становника има у Општини Јасенице (1398). Prema попису 2011. на подручју које обухвата LAGUR има 40,66 % радно способног становниštва (15-64 године). Детална анализа (не)запослености радно способног становниštва на подручју LAG-a приказана је у поглављу *Tržište radne snage*. Од 2011. до 2015. године видljив је негативан природни прираст становниštva у свим јединицама локалне самонадре на подручју LAGUR-а осим у Општинама Полићник и Posedarje које су 2011. године имале позитиван природни прираст те Општине Јасенице, Новиград и Полићник које су билježile позитиван природни прираст у 2013. години. Из слуžbenih podataka могуће је закључити како већину становниštва по народности чине Хрвати. Prema попису 2011. од свеукupnog броја становника LAGUR-а само је 8,26 % nacionalnih manjina. Пregledom миграционих обилježja може се уочити како се највећи број становника иселio у остale жупаније Republike Hrvatske, а најманje у inozemstvo. **Migracijski saldo LAGUR-a je pozitivan** с обзиrom да је trend иселјавања мањи од треда доселјавања. У 2011. години је број укупно одселjenih povećан за 66 становника, док је укупан број становника који су доселjeni на подручје LAGUR-a smanjen за 593 становника, чиме се укупни миграциони saldo znatno produbio.

Grafikon 4. Prikaz nataliteta, mortaliteta i vitalnog indeksa na području LAGUR-a Tri mora za razdoblje 2011. do 2015. godine

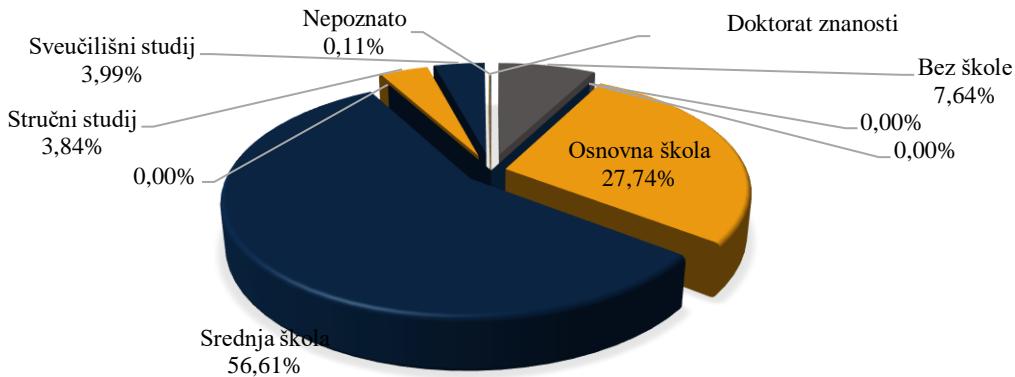

Izvor: www.dzs.hr

1.3.3. Obrazovna struktura stanovništva

Obrazovanost stanovništva temeljni je pokretač gospodarskog razvoja. Na području LAGUR-a najviše stanovnika ima završenu srednju školu (56,61 %), dok je 27,74 % stanovnika završilo osnovnu školu. Pregledom statističkih podataka samo 0,06 % stanovnika ima završen doktorat (10 stanovnika) a 7,38 % stanovnika ima završen stručni ili sveučilišni studij, čime je udio više i visoko obrazovnih ljudi na području LAGUR-a ispod prosjeka RH.²⁶

Grafikon 5. Obrazovna struktura stanovništva LAGUR-a Tri mora

Izvor: www.dzs.hr, Popis stanovništva 2011. godine.

Pregledom dobivenih podataka uočen je pad broja upisane djece u osnovnim školama. Na području LAGUR-a, u 2015. godini u osnovne škole upisalo se 743²⁷ učenika, što je za 12 učenika manje u usporedbi s prethodnom godinom.

1.3.4. Školstvo

Prema podatcima Ministarstva znanosti i obrazovanja na području LAGUR -a Tri mora postoji 13 obrazovnih ustanova. Od čega je **5 vrtića, 7 osnovnih škola i 1 srednja škola**. Na području LAGUR-a u vrtićima i jaslicama je upisano 253²⁸ djece u 2015. godini što je 12 djece više nego u 2014. godini. U **osnovnim školama** broj upisane djece u 2015 godini je bio 743²⁹. Jedina **srednja škola** na području LAGUR-a nalazi se u Gradu Obrovcu s četiri srednjoškolska smjera: gimnazija, ekonomski srednja škola, prodavač, autolimар, automehaničar, vodoinstalater, instalater sustava vode, plina, grijanja i hlađenja. Srednja škola je u školskoj godini 2015./2016. upisala ukupno 11

²⁶ Prosjek RH iznosi 8%.

²⁷ Podatci ne uključuju školu na području Novigrada (podatci nisu dostavljeni)

²⁸ Nisu uključena djeца upisana u vrtice i jaslice u Općinama Jasenice i Ražanac.

²⁹ Nisu uključeni učenici OŠ u Novigradu.

razrednih odjela i **91 učenika**.³⁰ Struktura obzirom na broj učenika po odgojno - obrazovnim programima je sljedeća: opću gimnaziju je upisalo **25** učenika u 4 razredna odjela, usmjerjenje ekonomist je upisalo **43** učenika u 4 razredna odjela dok je strukovni programi JMO upisalo **23** učenika u tri razredna odjela. U školskoj godini 2015./2016. zaposleno je ukupno 35 radnika i to prema Ugovoru o radu na puno ili nepuno radno vrijeme. Na promatranom području **ne postoji visokoobrazovna ustanova** koja bi omogućila stanovnicima područja daljnje usavršavanje što dovodi do migracija mladih ljudi u veće urbane sredine (Zadar, Zagreb, Split, Rijeka). **Najbliža visokoobrazovna ustanova nalazi se u Zadru, Centar za studentski standard.** Najbliže **obrazovanje u sektoru akvakulture nalazi se na Sveučilišnom odjelu za studije mora Sveučilišta u Splitu** koji ima organizirana dva preddiplomska i dva diplomska sveučilišna studijska programa te jedan sveučilišni poslijediplomski (doktorski) studijski program: prediplomski sveučilišni studijski programi su Biologija i ekologija mora i Morsko ribarstvo, diplomski sveučilišni studijski programi su Biologija i ekologija mora i Morsko ribarstvo, poslijediplomski (doktorski) sveučilišni studijski program je Primjenjene znanosti o moru. Uz Split naobrazbu je moguće steći i na Preddiplomski **studij Akvakultura u sklopu Sveučilišta u Dubrovniku** koji obrazuje kadrove koji bi trebali nositi moderni razvoj akvakulturne industrije u Hrvatskoj.

³⁰ stanje od 30. rujna 2015.

2. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA, UKLJUČUJUĆI SWOT ANALIZU

2.1. Snage, slabosti, prilike i prijetnje područja LAGUR-a

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Povoljan geo-prometni položaj (blizina autoceste, luka Gaženica, Zračna luka Zadar) ✓ Blizina većih gradskih središta (Split, Zadar, Šibenik) ✓ Povoljan položaj na tri mora (Jadransko, Karinsko, Novigradsko more) ✓ Potencijal za iskorištavanje obnovljivih izvora energije zbog klimatskih obilježja ✓ Područje obuhvaćeno brojnim prirodnim resursima (Natura 2000) ✓ Veliki broj registrirane kulturne baštine ✓ Bogata kulturna događanja ✓ Postojanje obrazovnih ustanova ✓ Postojanje zdravstvenih ustanova ✓ Smanjenje broja nezaposlenih ✓ Visoki indeks razvijenosti ✓ Porast broja poduzetnika i zaposlenika u trgovackim društvima ✓ Zastupljenost djelatnosti trgovine na malo i veliko, popravak motornih vozila i motocikala ✓ Tradicija u ribolovu i marikulturi ✓ Povoljni uvjeti uzgojne sredine (mora) za uzgoj školjaka ✓ Dobra prometna povezanost područja i povoljan geografski smještaj ✓ Postojanje i primjena integralnog upravljanja obalnim područjem ✓ Visoka cijena proizvoda ribarstva podrijetlom sa tog područja 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Izoliranost rubnih naselja ✓ Zbog jake bure dolazi do prekida prometa ✓ Nedovoljna iskorištenost brojnih prirodnih resursa ✓ Nedovoljno očuvanje zaštićenih kultura ✓ Neiskorištenost turističkog resursa ✓ Nedostatak finansijskih sredstava za potrebe očuvanja kulturne baštine ✓ Lagani porast stanovništva između dva popisa stanovništva ✓ Veliki broj odseljenih sa područja LAGUR-a ✓ Starenje stanovništva, negativan prirodni prirast ✓ Slabo naseljena rubna naselja ✓ Nedostatak visokoobrazovne institucije ✓ Pad broja djece u osnovnim školama ✓ Nizak udio visokoobrazovnog stanovništva ✓ Mali broj srednjih i velikih trgovackih društava ✓ Vodoopskrbni sustav ne zadovoljava u potpunosti potrebe stanovništva ✓ Slabo stanje prometne infrastrukture ✓ Neizgrađen sustav otpadnih voda ✓ Nedovoljan broj legalnih odlagališta ✓ Neiskorištavanje poticaja energetske učinkovitosti ✓ Ograničen kapacitet flote s obzirom na svoju strukturu (veličinu brodova) ✓ Nedostatak ribarske infrastrukture (vezovi, istezališta, operativna obala) ✓ Nedostatak kopnene infrastrukture za uzbunjivače školjaka

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Preklapanje turističke sezone sa sezonom kada proizvodi marikulture postižu najbolju kakvoću ✓ Dobra suradnja i odnosi sa nadležnim institucijama ✓ Konstantno povećanje turističkih kapaciteta pozitivno utječe na proširenje tržišta 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Nedostatak suradnje i umreženost potrebne za razvoj marikulture svih relevantnih dionika ✓ Slaba edukacija uzbudjivača ✓ Negativna percepcija marikulture ✓ Sezonalnost ponude i potražnje ✓ Nedostatak socijalne i društvene infrastrukture ✓ Nedovoljna kontrola korištenja bioraznolikosti

PRIHLIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Blizina nacionalnih parkova ✓ Preusmjeravanje prometa preko Obrovca prilikom nepovoljnih vremenskih uvjeta ✓ Mogućnost umrežavanja na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini ✓ Plasiranje autohtonih proizvoda na tržište ✓ Veliki potencijal u proizvodnji hrane ✓ Iskorištenje prirodnih resursa u svrhu turističke ponude ✓ Razvoj turističke ponude i potrošnje ✓ Provođenje mjera očuvanja okoliša ✓ Mogućnost povlačenja sredstava iz EU fondova ✓ Uključenje u provedbu Županijske razvojne strategije ✓ Integrirati područje za stvaranje novih gospodarskih prilika ✓ Mogućnost uvođenja brzog interneta ✓ Zastupljenost djelatnosti trgovine na malo i veliko, popravak motornih vozila i motocikala ✓ Udruživanje i umrežavanje kao model zajedničkog izlaska na tržište i smanjenja cijene repromaterijala ✓ Dostupnost EU fondova i drugih izvora javnog financiranja s naglaskom na razvojne projekte temeljene na CLLD principima ✓ Revitalizacija ruralnih područja 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Smanjenje kakvoće mora zbog lošeg upravljanja otpadnim vodama ✓ Propadanje kulturnih spomenika zbog neadekvatne brige o njima ✓ Veća stopa smrtnosti ✓ Propadanje gospodarstva radi trenda opadanja stanovništva i njegova starenja ✓ Loša obrazovna struktura stanovništva koja dovodi do nedostatka stručne radne snage u gospodarstvu ✓ Izgradnja gospodarske infrastrukture koja može negativno utjecati na okoliš ✓ Nametnici koji napadaju poljoprivredne urode, što može voditi prisilnoj uporabi pesticida koji nisu prihvativi ekološkoj proizvodnji ✓ Udaljenost srednjih škola i fakulteta pridonosi odljevu stanovništva ✓ Prirodne katastrofe, potres, požar... ✓ Globalni porast temperature mora koji za posljedicu ima različitu trofičnu raspodjelu i promjenu u strukturi ulova ✓ Pojava lesepsijskih migranata i ostalih alohtonih i invazivnih vrsta morskih organizam ✓ Povećana litoralizacija ✓ Ekološke katastrofe

PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Povezivanje turističkog i ribarskog sektora – ribolovni turizam ✓ Stvaranje prepoznatljivosti područja ✓ Brendiranje proizvoda ribarstva i marikulture ✓ Bioraznolikost područja i bogatstvo određenim bioresursima ✓ Interes za edukacijom i školovanjem stručnog kadra ✓ Postojanje interesa za organizacijom manifestacija koje bi povezale sektor, ostalo lokalno stanovništvo i posjetitelje, kako u jeku turističke sezone, tako i u pred i post sezoni 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Restrikcije za povećanje ribolovnog napora vezane uz metodologiju izračuna (GT, Kw) smanjuju mogućnost modernizacije flote ✓ Nestabilnost tržišta ✓ Dobna struktura dionika u sektoru uslijed odlaska osoba mlade dobi sa ruralnog područja ✓ Krivolov i „divlji“ uzgoj ✓ Izrazito nepovoljni vremenski uvjeti, izloženost većeg dijela područja sjevernom vjetru koji smanjuje broj ribolovnih i radnih dana ✓ Smanjuje količine bioresursa ✓ Moguća kolizija sektora turizma i sektora ribarstva i marikulture

RAZVOJNI PROBLEMI

- Slabo razvijena i zastarjela ribarska flota ribolovni alati i oprema
- Loša i neodržavana obalna infrastruktura
- Krivolov i divlji uzgoj školjkaša
- Nepovjerenje dionika prema lokalnim inicijativama
- Neriješeni imovinsko pravni odnosi u pojedinim jedinicama lokalne samouprave
- Nedovoljno educirani dionici
- Smanjena količina ribljeg stoka
- Zakonska regulativa
- Slabi kapaciteti za korištenje sredstava iz EU fondova
- Nezainteresiranost mladih s područja LAGUR-a za bavljenjem ribarstvom i akvakulturom

RAZVOJNE POTREBE

- Modernizacija flote ne povećavajući ribolovni napor
- Diversifikacija sektora ribarstva (ulovni dio) sa usmjerenjem na ribolovni turizam, stvarajući pritom dodanu vrijednost proizvodima ribarstva
- Iskorištavanje postojećih integralnih planova upravljanja obalnim područjem za daljnji razvoj marikulture i ostalih djelatnosti obuhvaćenih istim
- Razvojem socijalne i društvene infrastrukture zadržavanje mladih na ruralnom (ribarstvenom) području omogućujući im veću kvaliteti života
- Promotivnim kampanjama na svim razinama, promoviranje marikulture kao održivog, okolišno – prijateljski zdravog izvora hrane i zapošljavanja
- Poticanje umrežavanje gospodarskog, javnog i civilnog sektora na svim razinama u svrhu rješavanja postojeće problematike, povećanja kvalitete života i ekonomskog prosperiteta
- Edukacija lokalnih dionika, u svrhu unaprijeđenje tehnologije (pr. uzgoj, ulov, sl.), održivog razvoja, zaštite okoliša i zaštite samih bio-resursa
- Napraviti detaljnu analizu obalne infrastrukture (privezišta, luke, lučice, istezališta, manipulativna obala za marikuluturu i sl.) i donijeti planove razvoja iste uzimajući u obzir potrebe ostalih sektora

RAZVOJNI POTENCIJALI

- Iskustvo stručnog osoblja u vođenju projekata
- Tradicija u ribarstvu
- Tradicija u marikulturi
- Postojanje gospodarskih subjekata u sektoru ribarstva
- Povoljni okolišni uvjeti i kakvoća mora
- Visoka kvaliteta lokalnih proizvoda
- Iskustvo u pružanju turističkih usluga
- Dostupnost sirovina za prerađivačku industriju
- Morska područja utvrđena sa Natura 2000 u obalnim zajednicama

3. OPIS I HIJERARHIJA CILJEVA LRSR TE INTEGRIRANOG I INOVATIVNOG KARAKTERA LRSR UKLJUČUĆI JASNE I MJERLJIVE POKAZATELJE OSTVARENJA ILI REZULTATA

3.1. Vizija i specifični ciljevi za područje LAGUR-a

Vizija LAGUR-a Tri mora predstavlja strateške razvojne smjernice za šestogodišnje razdoblje. Predložena vizija ima svoj kontinuitet u navedenom razdoblju i referira se na ključne točke razvoja. Vizija LAGUR-a Tri mora za razdoblje 2014. – 2020. glasi:

Aktivno uključivanje lokalnih dionika u razvoj lokalne zajednice te pružanje mogućnosti rješavanja egzistencijalnih problema održivim i odgovornim gospodarenjem na području LAGUR-a Tri mora.

Rast i razvoj naša Tri mora

Specifični ciljevi predstavljaju pravac razvoja LAGUR-a i definirani su kao željena stanja koje LAGUR namjerava ostvariti uz racionalnu upotrebu raspoloživih resursa. Specifični su ciljevi oblikovani kao rezultat rasprava na radionicama i utemeljeni su na sagledavanju uvjeta u okruženju i spoznaja iz izrađene Analize stanja. Specifičnim se ciljevima daje naglasak na potrebu i mogućnost iskorištavanja neiskorištenih ili nedovoljno iskorištenih potencijala koji se nalaze na području LAGUR-a. Na temelju Analize stanja, odrađenih radionica i SWOT analize definirana su 3 specifična cilja (SC-a):

SPECIFIČNI CILJEVI						
1.	Jačanje konkurentnosti i održivosti sektora ribarstva kroz povećanje kapaciteta, modernizaciju i uvođenje inovacija u tehnološkim, organizacijskim i poslovним procesima	2.	Poboljšanje organizacije tržišta za proizvode ribarstva i marikulture te ulaganje u sektore prerade i trženja kroz male opskrbne lance	3.	Osnaživanje kapaciteta LAGUR-a i podrška projektima suradnje kojima će se ostvariti transferi znanja i dobre prakse u području održivog ribarstva	

3.2. Ciljevi, prioriteti, mjere LRSR za područja LAGUR-a temeljeni na mogućnostima iz Operativnog programa

SPECIFIČNI CILJ 1 „Jačanje konkurentnosti i održivosti sektora ribarstva kroz povećanje kapaciteta, modernizaciju i uvođenje inovacija u tehnološkim, organizacijskim i poslovnim procesima“

Veća konkurentnost postiže se kroz restrukturiranje i modernizaciju, nabavu opreme, gradnju logističkih sadržaja nužnih za prihvat ribe, uključujući vanjsku i unutarnju infrastrukturu, razvoj sadržaja i opreme za pakiranje, sortiranje, skladištenje, hlađenje proizvoda te izgradnju i obnovu sadržaja za preradu proizvoda koji su nužni za finalizaciju proizvoda s većim dohodovnim efektima. Ciljem će se utjecati i na provedbu higijenskih standarda kao i na gradnju/rekonstrukciju svih manipulativno opskrbnih potreba koje se vežu uz ribarsku

tehnologiju kao i potrebnu infrastrukturu s ciljem zbrinjavanja otpada proizvoda ribarstva. Modernizacijom ribarske infrastrukture te stvaranjem dodane vrijednosti proizvoda u ribarstvu otvara se put prema tržištu čime će se udovoljiti zahtjevima potrošača koji su iz godine u godinu sve specifičniji. Kako bi se postigla bolja pregovaračka pozicija ribara te ih se dovelo u ravnopravan položaj na tržištu predviđeno je provođenje prioriteta putem kojeg će se povezati sektor ribarstva s ostalim gospodarskim granama čime se otvara lakši put primarnih i sekundarnih proizvoda ribarstva od mora do stola. Provedbom prioriteta i mjera unutar ovog cilja žele se realizirati i projekti koji će za cilj imati očuvanje okoliša kao najvrijednije resursa, obzirom da nedevastiran okoliš osigurava razvoj ribarstva i svih povezanih djelatnosti. Imajući u vidu sve veću potražnju za ribom i akvatičnim organizmima na tržištu razvoj akvakulturne djelatnosti je izuzetno važan za područje LAGUR-a.

SMART CILJ	Namjera je ovim ciljem ojačati konkurentnost i održivost sektora ribarstva sa direktnim unaprjeđenjem infrastrukture te razvoj proizvoda i modernizaciju sredstava za rad subjekata u ribarstvu. Najmanje 200 dionika u promatranom razdoblju će biti aktivno uključeno u mjeru informiranja i educiranja kako bi se pored osnovnih materijalnih resursa unaprijedio i ljudski kapital u ovom sektoru. Zahvaljujući najmanje 10 uspostavljenih suradnji, 1 pilot projektu koji će uključivati i inozemne suradnike, te objavom 10-ak stručnih / znanstvenih publikacija djelovati će se i na organizacijske i poslovne procese. Doprinos tržišnim aktivnostima će biti postignut razvojem 5 novih proizvoda i 1 oznake kvalitete.
Povezanost s tematskim ciljem	TO 6: Očuvanje i zaštita okoliša te promicanje učinkovitosti resursa TO 3: jačanje konkurentnosti malih i srednjih poduzeća (SME), poljoprivrednog sektora (za EPFRR) te sektora ribarstva i akvakulture (za EFPR)

Povezanost cilja s analizom stanja razvojnim potrebama i posebnostima LAGUR područja
Područje LAGUR-a Tri mora karakterizira dugogodišnja tradicija ribarstva i snažan lokalni identitet vezan uz ribarsko nasljeđe što potvrđuju podatci obrađeni u analizi stanja. Statistički podatci u analizi stanja naveli su na promišljanje o ribarstvu kao potencijalu i resursu koji pokreće razvoj na području LAGUR-a. Provedenim radionicama i kontaktom s dionicima uočeni su problemi i potrebe ovoga područja te su se razvile mјere koje će potaknuti korištenje novih i inovativnih pristupa u razvoju ribarstva na području LAGUR-a kao otvaranje novih radnih mјesta.

SPECIFIČNI CILJ 2 „Poboljšanje organizacije tržišta za proizvode ribarstva i marikulture te ulaganje u sektore prerade i trženja kroz male opskrbne lance“

Specifičnim ciljem se želi ojačati pozicija ribarskog sektora na području LAGUR-a, osigurati povećanje prepoznatljivosti područja LAGUR-a, prepoznatljivosti proizvoda ribarstva te stvaranje uvjeta za povećanje prihoda ribara. Navedeno će se postići postavljanjem mјera promoviranja proizvoda iz ribarskog sektora na domaćim i stranim sajmovima kao i organizacijom manifestacija, razvijanjem kratkih lanaca opskrbe koji će umrežiti lokalne ribare i dionike u turizmu kako bi se promovirali proizvodi LAGUR-a, organizacijom edukacije i tečajeva koji će pomoći ribarima u prijelazu na tržišno orijentiranu proizvodnju. Specifičnim ciljem utjecat će se i na razvoj ribarskih obrta i tvrtki za preradu ribe u razvijanju suvremenih uvjeta poslovanja čime će se omogućiti učinkovitije i efikasnije korištenje resursa.

SMART CILJ	Unaprjeđenje tržišnog okruženja i razvoj kapaciteta za trženje se planira postići sudjelovanjem na najmanje 15 sajamskih i sličnih organizacija (uključuje i organizirane od strane LAGUR-a, ali i eksternih subjekata koje će dionici LAGUR-a posjećivati). Na tim događanjima će se prezentirati proizvodi i resursi područja LAGUR-a te kreirati osnove za suradnju s
---------------	--

	relevantnim subjektima u zemlji i inozemstvu. Za adekvatan tržišni plasman dionicima ribarskog sektora će se osigurati do 7 edukacijskih ciklusa za koje se očekuje najmanje 100 sudionika. Materijalni kapaciteti će biti također obuhvaćeni ovim ciljem te će se osigurati cca 581.119,00 kn za potporu ribarima, odnosno cca 282.257,82 kn za potporu prerađivačima.
Povezanost s tematskim ciljem	TO 6: Očuvanje i zaštita okoliša te promicanje učinkovitosti resursa TO 3: Jačanje konkurentnosti malih i srednjih poduzeća (SME), poljoprivrednog sektora (za EPFRR) te sektora ribarstva i akvakulture (za EFPR)

Povezanost cilja s analizom stanja razvojnim potrebama i posebnostima LAGUR područja
Izrađenom analizom stanja, održavanjem radionica te kontaktom s lokalnim dionicima uočeni su problemi nedostatka pozicije ribarskog sektora na području LAGUR-a i šire, njegove neprepoznatljivosti te smanjene mogućnosti stvaranja dodatnog prihoda. Kako bi se osigurala prepoznatljivosti područja LAGUR-a, ribara i proizvoda osmišljene su mjere koje će unaprijediti tržišno okruženje i kapacitete sektora ribarstva za stvaranje prepoznatljivosti područja i proizvoda s područja LAGUR-a.

SPECIFIČNI CILJ 3 „Osnaživanje kapaciteta LAGUR-a i podrška projektima suradnje kojima će se ostvariti transferi znanja i dobre prakse u području održivog ribarstva“:
Ovim se ciljem želi podržati suradnja koja bi omogućila stvaranje veza između ljudi, projekata i ribarstvenih područja. Kako je ribarstvo jedna od važnijih gospodarskih grana ovog područja aktivnosti unutar ovog cilja imati će utjecaj na podizanja svijesti lokalnog stanovništva o CLLD pristupu te jačanju internih kapaciteta putem ostvarivanja suradnje s drugim LAGUR-ima u RH i EU. Prije svega, razmjena dobrih iskustava i primjeri dobre prakse mogu pomoći da se premoste izolacije i problemi ribarskih područja. Svrha cilja je osigurati sudjelovanje u edukacijama i treninzima za minimalno 20 osoba te osigurati članovima LAGUR-a sudjelovanja na skupovima u zemlji i inozemstvu. Provedbom aktivnosti želi se ostvariti partnerstvo s drugim LAGUR-ima na području RH i EU. Predviđeno je stvaranje partnerstva sna najmanje 2 partnerstva godišnje te postizanje najmanje 2 programa suradnje s drugim LAGUR-ima godišnje.

SMART CILJ	Jačanje kapaciteta se namjerava postići kontinuiranom razvojem osoblja LAGUR-a kroz tematske edukacije i srodne razvojne programe. Pozitivni učinci na kapacitete će se postići sudjelovanjem u edukacijama i treninzima za minimalno 20 osoba iz sektora te osiguranjem članovima LAGUR-a sudjelovanja na skupovima u zemlji i inozemstvu. Cilj je оформити stabilna i dugoročna partnerstva s relevantnim dionicima i to na godišnjoj razini najmanje 2 partnerstva kao i najmanje 2 programa suradnje.
Povezanost s tematskim ciljem	TO 8: Promicanje održivog i kvalitetnog zapošljavanja te potpora mobilnosti radne snage

Povezanost cilja s analizom stanja razvojnim potrebama i posebnostima LAGUR područja

Na održenim radionicama uočeno je da stanovništvo LAGUR-a nema dovoljno iskustva u sudjelovanju rada CLLD pristupu te da ne postoji zainteresiranost u stjecanju novih znanja i iskustva koja im mogu doprinijeti u njihovom osobnom razvoju i razvoju zajednice. Provedbom specifičnog cilja potaknuti će se njihova aktivnost u obrazovanju i sudjelovanju u razvoju lokalne zajednice. Provedbom edukacija i ostvarivanjem suradnje s drugim LAGUR-ima na području RH i EU steći će nove poglede o razvoju ribarstvenih područja.

Prioriteti LAGUR-a Tri mora

Iz vizije LAGUR-a za buduće razdoblje proizišla su 3 specifična cilja, a u nastavku dokumenta razrađen su prioriteti unutar tih specifičnih ciljeva. Prioriteti se razrađuju kako bi se dokazala uspješna provedba specifičnih ciljeva i one definiraju izvedbu razvojnog programa. Lokalna razvojna strategija LAGUR-a Tri mora sadržava razrađene prioritete koje su navedene u ovom dokumentu. S obzirom da je svaki prioritet potreбno detaljno razraditi, u komunikaciji s Naručiteljem usuglašavaju se sve relevantne informacije. U Strategiju LAGUR-a Tri mora uvršteno je 9 prioriteta koji su razvrstani unutar 3 cilja. Oni moraju pridonijeti ispunjavanju ciljeva Strategije i uspješnosti provedbe cjelokupne Lokalne razvojne strategije u ribarstvu LAGUR-a. Tijekom određivanja ciljeva i aktivnosti definirani su indikatori na temelju kojih će se pratiti uspješnost provedbe Strategije. Ciljane vrijednosti indikatora u ovom su dokumentu definirane na razini pojedine aktivnosti.

Tablica 24: Shema vizije, ciljeva i aktivnosti LAGUR-a Tri mora

Vizija	Aktivno uključivanje lokalnih dionika u razvoj lokalne zajednice te pružanje mogućnosti rješavanja egzistencijalnih problema održivim i odgovornim gospodarenjem na području LAGUR "Tri mora" Rast i razvoj naša Tri mora					
Ciljevi	1.	Jačanje konkurentnosti i održivosti sektora ribarstva kroz povećanje kapaciteta, modernizaciju i uvođenje inovacija u tehnološkim, organizacijskim i poslovnim procesima	2.	Poboljšanje organizacije tržišta za proizvode ribarstva i marikulture te ulaganje u sektore prerade i trženja kroz male opskrbne lance	3.	Osnaživanje kapaciteta LAGUR-a i podrška projektima suradnje kojima će se ostvariti transferi znanja i dobre prakse u području održivog ribarstva
Prioriteti	1.1.	Povećanje održivog razvoja i smanjenje negativnog utjecaja sektora ribarstva na okoliš	2.1.	Promoviranje proizvoda ribarstva	3.1.	Jačanje internih kapaciteta LAGUR-a i njegovih dionika
	1.2.	Povezivanje sektora ribarstva s ostalim gospodarskim granama	2.2.	Jačanje pozicije ribarskog sektora u lokalnom		

1.3.	Poboljšanje ribarske infrastrukture i suprastrukture na području LAGUR-a		gospodarstvu i razvoju kratkih lanaca opskrbe	3.2.	Ostvarivanje suradnje, transfera znanja i primjera dobre prakse LAGUR-ova s područja drugih zemalja Europske unije
1.4.	Stvaranje dodane vrijednosti proizvoda ribarstva	2.3.	Razvoj malih obiteljskih pogona za preradu ribe		

Izvor: Izrada autora

3.3. Opis mjera uključujući definiranje korisnika, kriterija prihvatljivosti

SC 1	Jačanje konkurentnosti i održivosti sektora ribarstva kroz povećanje kapaciteta, modernizaciju i uvođenje inovacija u tehnološkim, organizacijskim i poslovnim procesima
------	--

Prioritet	1.1. Povećanje održivog razvoja i smanjenje negativnog utjecaja sektora ribarstva na okoliš			
Opis prioriteta	Provedbom mjera definiranih unutar ovog prioriteta želi se smanjiti utjecaj ribarstva na morski okoliš što će se postići organizacijom edukativnih aktivnosti kojima će se promovirati zaštita morskog okoliša i priobalja, ostvariti će se suradanja s istraživačkim institucijama te modernizirati uzgajališta.			
Mjera	1.1.1. Organizacija edukativnih aktivnosti i događaja o zaštiti morskog okoliša i priobalja	1.1.2. Suradnja s znanstveno obrazovnim institucijama	1.1.4. Modernizacija i uvođenje inovativnosti na uzgajališta i brodove	
Opis mjere	Osnovni cilj ove mjere je potaknuti lokalne dionike kroz edukativne aktivnosti i događaje na temu podizanja razine informiranosti o stanju okoliša i upravljanju okolišem, uvođenje sustava informiranja o stanju morskog okoliša i priobalja, uvođenje ekološki prihvatljive tehnologije. Kroz aktivnosti provest će se program na temu zaštite okoliša, podizanja svijesti javnosti o potrebi očuvanja prirodnih vrijednosti okoliša, voda i drugih prirodnih resursa.	Mjerom se želi poticati suradnja s obrazovno-istraživačkim institucijama o zaštiti morskog okoliša na području koje obuhvaća LAGUR. Provedbom ove mjere poticati će se izrada: publikacija o zaštiti mora, izvještaji o stanju u okolišu, izvještaji o zagađenju i kvaliteti mora te će se poticati razvoj pilot projekta s ciljem zaštite morskog okoliša. Navedenom mjerom želi se provesti širenje znanja i informiranje gospodarstvenika s područja LAGUR-a o najboljim primjerima zaštite morskog	Mjerom se žele modernizirati postojeći uzgojni kapaciteti u akvakulturi radi povećanja proizvodnje i jačanja konkurentnosti sektora akvakulture. Mjerom će se potaknuti korisnike u primjeni inovacija (primjeni novih tehnologija i materijala) kako bi se unaprijedio razvoj poduzetnika s tehnološkog gledišta u cilju unaprjeđenja održivosti poslovanja.	

		okoliša na području LAGUR-a. Također će se provedbom mjere stvoriti ekološka svijest kod ribara o očuvanju okoliša i pravilnim upravljanjem istim.	
Korisnici	Udruženja U ribarstvu, Udruge, Odgojno obrazovne ustanove, LAGUR	LAGUR, JLS, Odgojno obrazovne ustanove, Udruge	Udruženja u ribarstvu, ribari, uzgajivači, Gospodarski subjekti
Mehanizmi provedbe / aktivnosti	Provodenje edukativno-informativnih aktivnosti kod lokalnih dionika, Provodenje edukativno informativnih aktivnosti kod djece i mladih uz korištenje inovativnih pristupa	Potpore izradi studija i publikacija, Provodenje inovativnih pilot projekata, Potpora istraživanjima podmorja	Potpore nabave novih alata i instrumenata u ribarstvu, Podrška ulaganjima u opremu kojom se poboljšava selektivnost ribolovnih alata, Potpora poboljšanju uvjeta rada i sigurnosti plovidbe na ribarskim brodovima, Potpora poboljšanju uvjeta rada i sigurnosti na uzgajalištima, Potpora ulaganju u opremu za marikulturu, potpora u ulaganju u opremu s ciljem smanjenja emisije onečišćivanja te povećanje energetske učinkovitosti ribarskih plovila.
Pokazatelji	broj održanih edukacija broj izdanih publikacija/brošura broj sudionika edukacija	broj ostvarenih suradnja s obrazovno istraživačkim institucijama broj izrađenih izvještaja	broj inovativnih projekata

Prioritet	1.2. Povezivanje sektora ribarstva s ostalim gospodarskim granama
Opis prioriteta	Provedbom mjera unutar ovog prioriteta želi se implementirati ciklusa edukacija u svrhu povezivanja sektora ribarstva s ostalim gospodarskim granama.
Mjera	1.2.1. Edukacija ribara o mogućnostima povezivanja sektora ribarstva s ostalim gospodarskim granama
Opis mjere	Edukacijom ribara želi se postići povezivanje sektora ribarstva sa ostalim gospodarskim granam na području LAGUR-a. S obzirom na neiscrpni potencijal turizma, ključno je educirati dionike o stvaranju proizvoda te povezivanju sa već kreiranom turističkom ponudom. Producenjem sezone stvorila bi se dodana vrijednost oba sektora kroz manifestacije izvan turističke sezone koja će potaknuti dolazak većeg broja turista i povećanu potrošnju proizvoda ribarstva.
Korisnici	Udruge, Javne ustanove, Odgojno obrazovne ustanove, JLS, LAGUR

Mehanizmi provedbe / aktivnosti	Provedba aktivnosti edukacija, Potpora edukativnim aktivnostima, Potpora malim pilot projektima
Pokazatelji	broj održanih edukacija broj izdanih publikacija/brošura broj sudionika edukacija

Prioritet	1.3. Poboljšanje ribarske infrastrukture na području LAGUR-a		
Opis prioriteta	Svrha ovog prioriteta je poboljšanje ribarske infrastrukture na području LAGUR-a što će se postići provedbom mjera putem kojih će se izgraditi i opremiti sva potrebna infrastruktura koja će unaprijediti ribarsku sredinu.		
Mjera	1.3.2. Izgradnja, dogradnja i opremanje komunalne infrastrukture potrebne za uspostavu prodajnih mjesta svježe ribe i gotovih proizvoda ribarstva	1.3.3. Poboljšanje infrastrukture u području ribarstva i akvakulture	
Opis mjere	Područje LAGUR-a karakteristično je ribarsko područje sa nerazvijenom komunalnom infrastrukturom. Ulaganje kroz ovu mjeru ima cilj ublažiti poteškoće za uspostavu prodajnih mjesta svježe ribe i gotovih proizvoda ribarstva. Jačanjem infrastrukture omogućit će se održivost bavljenja djelatnosti ribarstva te jačanje gospodarstvenika sa navedenog područja.	Mjerom će se osigurati potrebna infrastruktura za ribare te će se potaknuti jačanje kapaciteta postojećih objekata za olakšanu potporu dionicima iz područja ribarstva. Mjerom će se osposobiti objekti koji će služiti dionicima za održavanje plovila, skladištenje ulovljene ribe te uređenje promotivno - prodajnih prostora ribarskih proizvoda.	
Korisnici	JLS, Komunalna poduzeća, Gospodarski subjekti		
Mehanizmi provedbe / aktivnosti	Potpora izradi tehničke dokumentacije, Potpora izgradnji prodajnih prostora, Potpora uređenju prodajnih mjesta, Potpora izgradnji skladišnih prostora, Potpora nabavi opreme za pročišćivanje živih školjkaša		
Pokazatelji	Broj izgrađene komunalne infrastrukture.		
	1.4. Stvaranje dodane vrijednosti proizvoda ribarstva		

Prioritet	1.4. Stvaranje dodane vrijednosti proizvoda ribarstva		
Opis prioriteta	Mjerama definiranim unutar ovog prioriteta razvijati će se prepoznatljivost proizvoda ribarstva s područja LAGUR-a razvojem novih proizvoda te osiguravanjem zaštite proizvoda s područja LAGUR-a.		
Mjera	1.4.1. Razvoj novih proizvoda iz lokalne i tradicionalne proizvodnje i stvaranje dodatne vrijednosti proizvodima u ribarstvu	1.4.2. Razvijanje oznake kvalitete i podrijetla te osiguravanje najviše kvalitete	

Opis mjere	Provodenjem ove mjeru dat će se potpora poduzetnicima u proizvodnji tradicionalnih proizvoda i lokalnih resursa u nove proizvode na inovativan način. Svrha je poticati ribare se područja LAGUR-a na primjenu suvremenih tehnologija u stvaranju proizvoda s dodatnom vrijednošću kojima će se poboljšati konkurentnost proizvoda s područja LAGUR-a.	Ovom mjerom se želi postići prepoznatljivost područja i osigurati garanciju izvornosti ribarskih proizvoda uvođenjem oznaka izvornosti i kvalitete za proizvode sa područja LAGUR-a. Ribarske proizvodi dobit će certifikat kvalitetne proizvoda te će se osigurati prepoznatljivost, promocija, zaštita i tržišni plasman kroz organiziran sustav kvalitete.
Korisnici	Ribari, Udrženja u ribarstvu, Gospodarski subjekti, Obrti za morsko ribarstvo	Udrženja u ribarstvu, Obrti, ribari (ovlaštenici povlastica), LAGUR
Mehanizmi provedbe / aktivnosti	Podrška aktivnostima dodavanja vrijednosti proizvodima ribarstva i akvakulture, Podrška razvoju inovativnih proizvoda iz sektora ribarstva	Podrška brandiranja proizvoda, Podrška provođenju marketinških aktivnosti, Podrška dobivanju certifikata kvalitete, Provođenje edukativnih aktivnosti.
Pokazatelji	broj razvijenih novih proizvoda broj ribara koji primjenjuju nove tehnologije	broj proizvoda sa oznakom zaštićene oznake izvornosti

SC 2

Poboljšanje organizacije tržišta za proizvode ribarstva i marikulture te ulaganje u sektore prerade i i trženja kroz male opskrbne lance

2.1. Promoviranje proizvoda iz sektora ribarstva		
Opis prioriteta	Provedbom mjeru unutar ovog prioriteta omogućiti će se promocija ribara s područja LAGUR-a sufinanciranjem troškova sudjelovanje na domaćim i inozemnim sajmovima te organizacijom manifestacija kako bi se promovirala ribarstvena sredina i proizvodi ribarstva s područja LAGUR-a.	
Mjera	2.1.1. Sudjelovanje na domaćim i inozemnim sajmovima	2.1.2. Organizacija manifestacija na lokalnoj razini u svrhu promoviranja proizvoda iz sektora ribarstva
Opis mjere	Provedbom mjeru sufinancirati će se troškovi sudjelovanja na domaćim i inozemnim sajmovima čime će se poticati i promovirati poduzetništvo. Mjerom se želi jačati konkurentnost i učvrstiti pozicije gospodarstvenika iz sektora ribarstva sa područja LAGUR-a na domaćem i inozemnom tržištu.	Provedbom ove mjeru želi se poticati promoviranje ribarske sredine i tradicije ribarstva kroz podršku u organizaciji manifestacija i događanja koje će promovirati ribarske proizvode s područja LAGUR-a te gastronomiju koja je specifična za ovo područje. Mjerom se želi potaknuti upoznavanje lokalnog stanovništva s proizvodima ribarstva s područja LAGUR-a.
Korisnici	Gospodarski subjekti, Ribarski obrti, Udrženja u ribarstvu	LAGUR, Udrženja u ribarstvu, Udruge, Turističke zajednice, JLS
Mehanizmi provedbe / aktivnosti	Podrška subjektima u ribarstvu sudjelovanjima na domaćim i inozemnim sajmovima	Podrška organizaciji manifestacija temeljenih na ribolovnoj tradiciji, Podrška organizaciji sportsko ribolovnim manifestacijama, Podrška organizaciji gastro manifestacija, Podrška organizaciji znanstvenih manifestacija.

Pokazatelji	broj sudjelovanja na domaćim sajmovima broj sudionika na domaćim sajmovima broj sudjelovanja na inozemnim sajmovima broj sudionika na inozemnim sajmovima	broj organiziranih manifestacija. broj sudionika na manifestacijama broj posjetitelja manifestacija. broj izrađenih plakata/brošura.
-------------	--	---

Prioritet	2.2. Jačanje pozicije ribarskog sektora u lokalnom gospodarstvu i razvoj kratkih lanaca opskrbe			
Opis prioriteta	<p>Kako bi se ojačala pozicija ribarskog sektora na području LAGUR-a preost će se mijere putem kojih će se organizirati edukacije i tečajevi koji će malim gospodarstvima pomoći u njihovu prijelazu na tržišno orijentiranu proizvodnju, promicati će se mali obalni ribolov kako bi se potakla održivost ribara na području LAGUR-a. Prioritetom će se utjecati i na poticanje umrežavanje lokalnih ribara i dionika u turizmu kako bi se promovirали proizvodi LAGUR-a te time osiguralo povećanje prodaje te će se poticati razvoj inovativnih kanala prodaje koji će zadovoljiti zahtjeve modernih potrošača.</p>			
Mjera	2.2.1. Potpora za pohađanje edukacija i tečajeva u svrhu obavljanja ribarskih i dopunskih djelatnosti	2.2.2. Promicanje održivosti malog obalnog ribolova te potpora mladim ribarima za pokretanje poslovanja	2.2.3. Razvoj inovativnih kanala prodaje	2.2.4. Razvoj novih modela suradnje s ostalim dionicima
Opis mjere	Ovom mjerom ciljano će se informirati korisnike mjeru na edukacijama i tečajevima o inovativnim ribarskim proizvodima te usmjeriti kretanje njihovog plasmana na tržište. Korištenjem poticaja i podizanja svijesti ciljanih korisnika potaknut će se ulaganje u proizvodnju i kreiranje inovativnih proizvoda utemeljenih na lokalnim resursima. Ovom mjerom će se malim gospodarstvima pomoći u njihovu prijelazu na tržišno orijentiranu proizvodnju kako bi postala komercijalno održiva.	Provodenjem mjeru odgovoriti će se na probleme malog obalnog ribolova. Jačanjem njihove infrastrukture direktno će se utjecati na povećanje održivosti. Osnova ulaganja kroz ovu mjeru odnosi se na modernizaciju opreme i gradnju potrebne infrastrukture te unapređivanje proizvodnje ribarskih proizvoda, što će doprinijeti zaštiti okoliša (korištenju opreme, tehnologije i načinu gradnje koji imaju pozitivan utjecaj na okoliš). Provodenjem ovih aktivnosti	Kako bi se dodala vrijednost proizvodima ribarstva provedbom ove mjeru razviti će se novi i inovativni načini prodaje proizvoda karakterističnih za područje LAGUR-a. Provedbom mjeru želi se povećati dodana vrijednost lokalnih proizvoda čime će se zadovoljiti zahtjevi modernih potrošača koji su iz godine u godinu sve specifičniji. Slijedom navedenog mjerom će se poticati inovativni i novi načini promocije proizvoda kao način povećanja prodaje, a time i ostvarenih prihoda od prodaje.	Provedbom ove mjeru želi se potaknuti umrežavanje lokalnih ribara s lokalnim ugostiteljima i drugim subjektima u turizmu s ciljem korištenja i promocije proizvoda koji imaju certifikat kvalitete proizvoda s područja LAGUR-a.

	Provedbom edukacija omogućiti će se ribarima upoznavanje s mogućnošću provedbe dopunskih djelatnosti uz njihovu primarnu kako bi putem njih ostvarili konkurentnost na tržištu.	povećati će se održivost ribara na području LAGUR-a .		
Korisnici	Subjekti u ribarstvu, Gospodarski subjekti, Odgojno obrazovne ustanove, Udruge	Subjekti u ribarstvu	Subjekti u ribarstvu, Udruženja u ribarstvu, Gospodarski subjekti, Obrti za morsko ribarstvo	Subjekti u ribarstvu, udruženja u ribarstvu, gospodarski subjekti iz povezanih sektora (ugostiteljstvo, turizam), Obrti za morsko ribarstvo
Mehanizmi provedbe / aktivnosti	Potpore provođenju edukativnih tečaje (računovodstvo, informatika, strani jezici..)	Potpore provedbi edukacija potrebnih za obavljanje malog obalnog ribolova (upravljanje brodicom, dozvole za mali obalni ribolov), Potpora provedbi edukacija o malom obalnom ribolovu u svrhu sprječavanja kolizije s gospodarskim ribolovom, Nabava opreme i alata za mali obalnog ribolova, Potpora nabave prvog ribarskog plovila za mali obalni ribolov.	Potpore inovativnim kanalima prodaje, Potpora izradi Internet platforme, Potpora izrade web aplikacije, Potpora ambulantnoj prodaji.	Podrška umrežavanju ribara i ugostitelja, Podrška suradnji i umrežavanju ribara i dionika turističkog sektora
Pokazatelji	broj održanih edukacija broj izdanih publikacija/brošura broj sudionika edukacija	Broj modernizirane opreme. Broj ribara korisnika mjere. Broj ribara sa unaprijeđenom infrastrukturom	Broj razvijenih kanala prodaje. Broj korisnika kanala prodaje.	Broj umreženih ribara. Broj promoviranih proizvoda.

Prioritet	2.3. Razvoj malih pogona za preradu ribe
Opis prioriteta	Provedbom mjera unutar ovog prioriteta želi se pomoći razvoju malih pogona za preradu ribe u razvijanju suvremenih uvjeti poslovanja čime će se omogućiti učinkovitije i efikasnije korištenje resursa. Mjerama će se kupnjom opreme modernizirati i povećati održivost i njihova konkurentnost na tržištu.
Mjera	2.3.1. Kupnja opreme za obavljanje djelatnosti fizičke i pravne osobe registrirane za djelatnost prerade ribe i drugih akvatičnih organizama

Opis mjere	Sredstva će se dodijeliti ribarskim obrtima i tvrtkama za preradu ribe za ulaganje u opremu za obavljanje prerađivačke djelatnosti čime će se modernizirati i povećati održivost i njihova konkurentnost na tržištu. Jačanjem infrastrukture i integracijom lokalnih resursa u nove proizvode postići će se inovativnost što će omogućiti povećanje proizvodnje. Provođenjem ovih aktivnosti povećat će se održivost ribarskih obrta i tvrtki na području LAGUR-a i omogućit će se poboljšanje gospodarskih rezultata modernizacijom i restrukturiranjem.
Korisnici	Fizičke i pravne osobe registrirane za djelatnost prerade ribe i drugih akvatičnih organizama
Mehanizmi provedbe / aktivnosti	Potpore opremanju
Pokazatelji	Broj ribarskih obrta i tvrtki prerađivača.

SC 3

Osnaživanje kapaciteta LAGUR-a i podrška projektima suradnje kojima će se ostvariti transferi znanja i dobre prakse u području održivog ribarstva

Prioritet	3.1. Jačanje internih kapaciteta LAGUR-a i njegovih dionika
Opis prioriteta	Provjedbom ovog prioriteta osigurati će se usavršavanje znanja i vještina voditelja, zaposlenika i članova u LAGUR-u. Aktivnosti koje će se odvijati u sklopu ovog prioriteta su edukacija i trening članova LAGUR-a za upravljanje lokalnim razvojem i za sudjelovanje u provedbi LRSR-a, edukacija i trening za koordinaciju svih aktivnosti povezanih s planiranjem, pripremom, provedbom, praćenjem i vrednovanjem realizacije razvojnih projekata na razini LAGUR-a. Članovi LAGUR-a sposobiti će se za procedure i odabir projektnih ideja, provedbu i monitoring projekata LAGUR-a kao i izbor partnera ili nositelja projekata unutar LAGUR-a. Također su u okviru prioriteta predviđene aktivnosti organiziranja okruglih stolova, info-dana i događanja s ciljem promicanja LRSR-a te aktivnosti koje pridonose jačanju prepoznatljivosti LAGUR-a među lokalnim dionicicima.
Mjera	3.1.1. Troškovi vodenja LAGUR-a
Opis mjere	Provjedbom ove mjere usavršiti će se znanja i vještine voditelja, zaposlenika i članova LAGUR-a. Usavršavanjem znanja i vještina potaknut će se lokalni razvoj u ribarskom području. Provjedba ova mjere podrazumijeva edukaciju i trening članova LAGUR-a za upravljanje lokalnim razvojem i za sudjelovanje u provedbi LRSR-a te provođenje edukacija i treninga za koordinaciju aktivnosti povezanih s planiranjem, pripremom, provedbom, praćenjem i vrednovanjem realizacije razvojnih projekata na razini LAGUR-a uz korištenje sustava za odlučivanje i upravljanje projektima.
Korisnici	LAGUR
Mehanizmi provedbe / aktivnosti	Troškovi rada LAGUR-a, Troškovi osoblja LAGUR-a, Troškovi osposobljavanja, Troškovi povezani s odnosima s javnošću, Financijski troškovi, Ostali troškovi povezani s praćenjem i evaluacijom LRSR
Pokazatelji	Broj podnesenih Zahtjeva za potporu

Prioritet	3.2. Ostvarivanje suradnje, transfera znanja i primjera dobre prakse LAGUR-ova s područja drugih zemalja Europske unije
Opis prioriteta	Prioritetom će se provesti sudjelovanje u projektima lokalnih akcijskih grupa u ribarstvu s područja RH i EU-a kako bi se nadogradila specifična znanja i iskustva. Ovim prioritetom će LAGUR potaknuti suradnju kojom će ostvariti transfer znanja, a primjerima dobre prakse premostiti sve probleme ribarstvenog područja. Provođenjem mjera unutar ovog prioriteta će se stvorit veza za provedbu transnacionalnih projekata u kojima će se razmjenjivati iskustva i primjeri dobre prakse.
Mjera	3.2.1. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAGUR-a
Opis mjere	Mjerom će se potaknut suradnja među LAGUR-ima unutar granica RH i izvan njih (zemlje EU-a) radi prijenosa znanja i dobrih praksi koje se koriste u rješavanju problema ribarskih područja.
Korisnici	LAGUR
Mehanizmi provedbe / aktivnosti	Troškovi s ciljem razmjene informacija i promicanja LRSR, troškovi pružanja potpore potencijalnim korisnicima u razvoju operacija i pripremi Zahtjeva za potporu
Pokazatelji	Broj uspostavljenih suradnji. Broj održanih edukacija. Broj sudionika održanih edukacija

Tablica 25: Intenzitet potpore po prihvatljivim mjerama

Oznaka i naziv mjere	Intenzitet potpore
1.1.1. Organizacija edukativnih aktivnosti i događaja o zaštiti morskog okoliša i priobalja	<ul style="list-style-type: none"> • 50% prihvatljivih troškova • 70 % prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja kriterija zajedničkog korisnika • 80 % prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja kriterija zajedničkog interesa • 100% prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja oba kriterija
1.1.2. Suradnja s znanstveno obrazovnim institucijama	<ul style="list-style-type: none"> • 50% prihvatljivih troškova • 70% prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja kriterija zajedničkog korisnika ili zajedničkog interesa • 100 % prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja oba kriterija
1.1.4. Modernizacija i uvođenje inovativnosti na uzgajališta i brodove	<ul style="list-style-type: none"> • 50% prihvatljivih troškova • 60% prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja kriterija inovativnih značajki na lokalnoj razini
1.2.1. Edukacija ribara o mogućnostima povezivanja sektora ribarstva s ostalim gospodarskim granama	<ul style="list-style-type: none"> • 50% prihvatljivih troškova • 70% prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja kriterija zajedničkog korisnika • 80% prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja kriterija zajedničkog interesa • 100 % prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja oba kriterija
1.3.2. Izgradnja, dogradnja i opremanje komunalne infrastrukture potrebne za uspostavu prodajnih mjesta svježe ribe i gotovih proizvoda ribarstva	<ul style="list-style-type: none"> • 50% prihvatljivih troškova • 70% prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja kriterija inovativnih značajki na lokalnoj razini
1.3.3. Poboljšanje infrastrukture u području ribarstva i akvakulture	<ul style="list-style-type: none"> • 50% prihvatljivih troškova • 60% prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja kriterija zajedničkog korisnika ili zajedničkog interesa • 70 % prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja oba kriterija
1.4.1. Razvoj novih proizvoda iz lokalne i tradicionalne proizvodnje i stvaranje dodane vrijednosti proizvodima u ribarstvu	<ul style="list-style-type: none"> • 50% prihvatljivih troškova • 100% prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja kriterija inovativnih značajki na lokalnoj razini ili zajedničkog interesa
1.4.2. Razvijanje "zaštićene označke izvornosti" i osiguravanje najviše kvalitete i brandiranje proizvoda"	<ul style="list-style-type: none"> • 50% prihvatljivih troškova • 100% prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja kriterija inovativnih značajki na lokalnoj razini ili zajedničkog interesa

Oznaka i naziv mjere	Intenzitet potpore
2.1.1. Sudjelovanje na domaćim i inozemnim sajmovima	<ul style="list-style-type: none"> • 50% prihvatljivih troškova • 70% prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja kriterija zajedničkog korisnika • 80% prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja kriterija zajedničkog interesa • 100% prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja oba kriterija
2.1.2. Organizacija manifestacija na lokalnoj razini u svrhu promoviranja proizvoda iz sektora ribarstva	<ul style="list-style-type: none"> • 50% prihvatljivih troškova • 70% prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja kriterija zajedničkog korisnika • 80% prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja kriterija zajedničkog interesa • 100% prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja oba kriterija
2.2.1. Potpora za pojađanje edukacija i tečajeva u svrhu obavljanja ribarskih i dopunskih djelatnosti	<ul style="list-style-type: none"> • 50% prihvatljivih troškova • 100% prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja kriterija zajedničkog interesa
2.2.2. Promicanje konkurentnosti i održivosti malog obalnog ribolova te potpora mladim ribarima za pokretanje poslovanja	<ul style="list-style-type: none"> • 50% prihvatljivih troškova • 60% prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja kriterija inovativnih značajki na lokalnoj razini
2.2.3. Razvoj inovativnih kanala prodaje	<ul style="list-style-type: none"> • 50% prihvatljivih troškova • 100% prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja kriterija zajedničkog korisnika ili zajedničkog interesa
2.2.4. Razvoj novih modela suradnje s ostalim dionicima	<ul style="list-style-type: none"> • 50% prihvatljivih troškova • 100% prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja kriterija inovativnih značajki na lokalnoj razini ili zajedničkog interesa
2.3.1. Kupnja opreme za obavljanje djelatnosti fizičke i pravne osobe registrirane za djelatnost prerade ribe i drugih akvatičnih organizama	<ul style="list-style-type: none"> • 50% prihvatljivih troškova • 70% prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja kriterija zajedničkog korisnika • 80% prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja kriterija zajedničkog interesa • 100% prihvatljivih troškova u slučaju zadovoljenja oba kriterija

Kriteriji prihvatljivosti

Kriteriji prihvatljivosti definirani su nacionalnim Pravilnicima za provođenje mjera Operativnog programa za Pomorstvo i ribarstvo Republike Hrvatske za programsko razdoblje 2014. – 2020. te dodatnih kriterija koje je LAGUR Tri mora odredio, a nalaze su u tablici u nastavku.

Tablica 26. Kriteriji prihvatljivosti LAGUR-a Tri mora

Naziv kriterija	Broj bodova	1.1.1.	1.1.2.	1.1.4.	1.2.1.	1.3.2.	1.3.3.	1.4.1.	1.4.2.	2.1.1.	2.1.2.	2.2.1.	2.2.2.	2.2.3.	2.2.4.	2.3.1.	3.1.1.	3.2.1.
Doprinos okolišu																		
Projekt uključuje korištenje obnovljivih izvora energije	10			x		x	x											
Sustavi kvalitete																		
Projekt se odnosi na sustave kvalitete	10			x		x		x	x						x			
Umrežavanje																		
Projekt uključuje partnerstvo 5-10 subjekata	5	x	x		x					x	x	x	x		x		x	x
Projekt uključuje partnerstvo 10 i više subjekata	10	x	x		x					x	x	x	x		x		x	x
Inovacije																		
Projektom se kreiraju inovativni proizvodi i usluge	10			x			x	x	x					x				x
Zapošljavanje																		
do 2 nove osobe Realizacijom ulaganja se zapošljavaju	5			x				x	x						x	x	x	x
Realizacijom ulaganja se zapošljava više od 2 osobe	10			x				x	x						x	x	x	x
Uporaba infrastrukture																		
Novu infrastrukturu će koristiti 50 korisnika	5			x		x	x											
Novu infrastrukturu će koristiti više od 50 korisnika	10			x		x	x											

3.4. Opis postupka odabira projekta na razini LAGUR-a

3.4.1. Način odabira projekata i kriteriji, sastav tijela za odabir projekata uključujući i opis procedure davanja prioriteta odabranim projektima u skladu s njihovim doprinosom u ostvarenju ciljeva LRSR

Kriterijima za odabir projekata osigurat će se postizanje ciljeva strategije. LAGUR će temeljem odluke Upravnog odbora objaviti natječaje za pojedini tip operacije koji su definirani LRSR-om LAGUR-a Tri mora. Procedura odabira projekata definirana je u skladu s propisima Operativnog Programa za pomorstvo i ribarstvo RH za programsko razdoblje 2014. – 2020. te je usmjerena prema specifičnim potrebama i ciljevima lokalne razvojne strategije LAGUR-a. Za potrebe odabira projekta osnovat će **Povjerenstvo za odabir**. U njega će biti uključene osobe koje dobro poznaju lokalne potrebe i koje mogu razumjeti širu sliku integriranog razvoja područja. Prilikom odabira članova Povjerenstva za odabir **osigurat će se transparentnost selekcijskog postupka i izbjegavanje sukoba interesa** prema Uredbi (EU) br. 1303/2013, članku 34. između podnositelja prijave i članova povjerenstva³¹. Upravni odbor LAGUR-a Tri mora osnovat će **Povjerenstvo za odabir** na prijedlog voditelja LAGUR-a, a kandidati će morati zadovoljiti stručne kriterije. Prilikom odabira Povjerenstva za odabir osigurat će se transparentnost selekcijskog postupka i izbjegavanje sukoba interesa. Kako bi se osigurala transparentnost selekcijskog postupka svi članovi Povjerenstva za odabir moraju potpisati **izjavu o izbjegavanju sukoba interesa**. Povjerenstvo za odabir sastojati će se od 5 članova LAGUR-a. Članovi Povjerenstva za odabir moraju zadovoljiti kriterije tri skupine: civilni, gospodarski i javni sektor. Djelovanje jedne od skupine ne smije prelaziti 49% u bilo kojoj fazi rada.

Nakon što **LAGUR raspisće natječaje za mjere navedene u okviru LRSR-a** koje su odabrane u Strategiji procedura odabira projekta će uključivati:

1. Administrativnu provjeru prijave
2. Dopuna prijave – dodatna obrazloženja/ispravci (ukoliko je potrebno)
3. Provođenje kvalitativne ocjene projektnog prijedloga sukladno kriterijima bodovanja
4. Izrada privremene rang liste
5. Konačni odabir projektnih prijedloga
6. Prijava odabralih projektnih prijedloga nadležnom tijelu
7. Objava na web stranici LAGUR-a potvrđenih i odobrenih projekata od strane nadležnog tijela

Projektni prijedlozi zaprimaju se putem službene adrese LAGUR-a na način i u vrijeme kako je definirano Uputama za prijavitelje. Zahtjevi za potporu pristigli po objavljenom Natječaju obrađivati će se po redoslijedu zaprimanja. Prilikom administrativne kontrole Zahtjeva za potporu utvrđivati će se:

- pravovremenost,
- potpunost,
- udovoljavanje propisanim uvjetima i kriterijima,
- broj bodova sukladno kriterijima odabira
- te iznos javne potpore.

Nepravovremeni Zahtjevi za potporu ne razmatraju se te se korisniku izdaje Odluka o odbijanju. Administrativna provjera i uvjeti prihvatljivosti vrednuju se odgovorima DA ili NE, a prijave koje ne zadovolje jedan od postavljenih uvjeta isključuju se iz daljnje procedure. Ukoliko je potrebno LAGUR može tražiti **dodatačna obrazloženja/ispravke** te će LAGUR putem elektroničke pošte od

³¹ Prema članku 34., Uredbe (EU) br. 1303/2013 članovi povjerenstva ne mogu sudjelovati u postupku odabira projektnе prijave ako je:

- član Povjerenstva za odabir podnositelj, predstavnik podnositelja, član obitelji ili rođak podnositelja prijave
- član Povjerenstva za odabir u poslovnom, radnom ili drugaćijem odnosu s podnositeljem prijave
- član Povjerenstva za odabir je povezan s podnositeljem na drugi način ili postoje okolnosti koje mogu utjecati na objektivnost pri odabiru.

korisnika tražiti obrazloženje/ispravak. Korisnik je dužan u roku od pet radnih dana od slanja elektroničke pošte od strane LAGUR-a dostaviti traženo obrazloženje/ispravak. Ukoliko korisnik u traženom roku ne dostavi obrazloženje/ispravak LAGUR mu izdaje Odluku o odbijanju. Projektne prijave koje su uspješno prošle administrativnu kontrolu ocjenjivat će se prema bodovnom razredu nacionalnih kriterija. Sukladno definiranim kriterijima, članovi Povjerenstva za odabir samostalno i neovisno ispunjavaju ***Obrazac za ocjenu projektnih prijedloga***, nakon čega se njihove ocjene zbrajaju i unose u zbirni Obrazac za ocjenu projektnih prijedloga. Nakon zbrajanja ocjena izrađuju se Zapisnik koji se dostavlja Upravnom odboru LAGUR-a na konačno usvajanje i donošenje Odluke o prihvaćanju ili neprihvaćanju projektnog prijedloga. Projekt može biti izabran za potporu LAGUR-a ako ga je odobrilo najmanje 51% članova Upravnog odbora koji imaju pravo glasa pri odlučivanju. Nakon administrativne kontrole prijavljenih projekta i provedbe ocjene projektnih prijedloga formirati će se rang-lista prihvatljivih korisnika. U slučaju da 2 ili više projektnih prijedloga imaju jednak broj bodova, primjenjuje se načelo prvenstva predaje projektnog prijedloga na natječaj. Ukoliko dva ili više Zahtjeva za potporu imaju jednak broj bodova i jednak vrijeme podnošenja zahtjeva za potporu, a navedeno uvjetuje dodjelu potpore provest će se postupak izvlačenja slučajnim odabirom, u prisutnosti javnog bilježnika.

Uz nacionalne kriterije LAGUR Tri mora će uvesti dodatne kriterije za odabir projekata. Ukupan zbroj bodova koje pojedini projekt može ostvariti čini zbroj bodova iz postavljenih kriterija na nacionalnoj razini i dodatnih kriterija koje je definirao LAGUR. Dodatni kriteriji LAGUR-a Tri mora su:

1. Sjedište korisnika potpore se mora nalaziti na području LAGUR-a
2. Projekt korisnika potpore se mora provoditi na području LAGUR
3. Projekt korisnika potpore ne smije biti financiran iz drugih izvora

3.5. Opis tema planiranih projekta suradnje i način odabira projekata suradnje

Suradnja među LAGUR-ima ključni je kanal za razmjenu i prenošenje primjera dobre prakse te za jačanje uspješnih projektnih ideja. Kako bi LAGUR-i ojačali svoje kapacitete za upravljanje ribarskim razvojem ***potrebno je ostvariti suradnju s drugim LAGUR-ima*** s područja zemalja zapadne Europe. Također, LAGUR će se suradnjom omogućiti podizanje razine znanja i stalno usavršavanje vještina i ponašanja voditelja, stručnih suradnika i članova LAGUR-a Tri mora. Umrežavanjem će se ***ostvariti prijenos i razmjena znanja i iskustava*** posebno važnih za LAGUR, jer će se na taj način ribarske sredine razvijati u zajedništvu pružajući jedna drugoj međusobnu pomoć i potporu. Također, LAGUR će primjerima dobre prakse povećati svoju sposobnost u upravljanju ribarstvenim područjem, a suradnjom s dvama ili više LAGUR-a unutar zemlje, regije i/ili Europske unije provest će zajedničke projekte. Oni će se financirati putem mjere III.1 „Pripremna potpora“, Operativnog programa za pomorstvo i ribarstvo do 2020. godine. Suradnjom s drugim LAGUR-ima zbližiti će se osobe s ribarstvenih područja, razmijenit će se iskustva i znanja te informirati i promovirati aktivnosti ribarskog razvoja. Odluku o pokretanju projekata suradnje i partnerstvu na projektima suradnje donosi Skupština LAGUR-a na temelju prijedloga Voditelja LAGUR-a. Prilikom ostvarivanja suradnje LAGUR-i će potpisati sporazum u kojem će biti vidljivi zadaci svakog partnera. Unutar sporazuma suradnje bit će definirane sljedeće stavke: naslov projekta suradnje, nazivi partnerskih organizacija, imena i kontakti predstavnika, pravila za nove partnere koji se naknadno pridružuju projektu, podatci o vodećem partneru, njegovim predstavnicima i kontaktima, opis ciljeva i glavnih aktivnosti, korisnici, opis potencijalnih rezultata, opis metoda i njihove provedbe, vremenski raspored projekta, proračun projekta, opis zadataka, aktivnosti i dodijelenog proračuna svakog partnera. ***Cilj suradnje*** je ojačati gospodarstvenike te povećati zapošljavanje provođenjem radionica i promocija gospodarskog razvoja, te odlaskom u LAGUR-e koji imaju provedene slične ili iste teme. Time bi se na primjerima dobre prakse stekla iskustva i znanja koja će doprinijeti razvoju ribarstvenog područja LAGUR-a Tri mora. Jedan od projekata suradnje na čijoj pripremi LAGUR Tri mora aktivno radi je ***suradnja s GAC Friuli Venezia Giulia***. Projektom se planira povećati znanje i vještine kod 14

osoba s područja LAGUR-a provođenjem po mjeri izrađenih radionica i promocijom primjera dobre prakse. Osobe s područja LAGUR-a upoznat će se metodama ribolova i tehnikama uzgoja ribe i školjaka te distribucijom, preradom i skladištenjem proizvoda ribarstva. Projektom „Široki horizonti“ te će se raditi na povećanju teritorijalne kohezije povezivanjem s GAC-om Friuli Venezia. Za suradnju će se odabrati LAGUR-i koji će svojim kapacitetima moći sudjelovati u provedbi projekta suradnje čime će se ojačati kapaciteti dionika i osnažiti njihova konkurentnost na tržištu.

3.6. Usklađenost sa strateškim dokumentima više razine (županijska razvojna strategija, Operativni program)

Operativni program za pomorstvo i ribarstvo Republike Hrvatske za programsko razdoblje 2014.-2020.

Glavni cilj europske ribarstvene politike je osigurati dugoročnu ekološku održivost aktivnosti sektora ribarstva i upravljanje tim aktivnostima na način sukladan s ciljevima postizanja gospodarskih i društvenih koristi. Navedeno se ogleda i u usklađenosti specifičnih ciljeva (SC) LRSR-a s prioritetima Operativnog programa za pomorstvo i ribarstvo RH 2014.-2020. (OP).

Specifični cilj (SC) 1 LRSR-a: Jačanje konkurentnosti i održivosti sektora ribarstva kroz povećanje kapaciteta, modernizaciju i uvođenje inovacija u tehnološkim, organizacijskim i poslovnim procesima je usklađen s prioritetima 1, 2, 3, 4, 5 i 6 OP-a. Kroz mjere SC1 će se poticati suradnja s istraživačkim institucijama, poticati će se očuvanje okoliša kao najvrjednijeg resursa i podizanje ekološke svijesti, modernizacija ribarske infrastrukture i proizvodnje koja će utjecati na jačanje konkurentnosti te stvaranje dodane vrijednosti proizvoda u ribarstvu.

SC 2 LRSR-a: Poboljšanje organizacije tržišta za proizvode ribarstva i marikulture te ulaganje u sektore prerade i trženja kroz male opskrbne lance je usklađen s prioritetima 1, 2, 4 i 5 OP-a. Kroz prioritete i mjere SC2 LRSR-a će se osigurati povećanje prepoznatljivosti područja LAGUR-a, poticati će se razvijanje lanaca opskrbe koji će umrežiti lokalne ribare i dionike, edukacije ribara o prijelazu na tržišno orijentiranu proizvodnju, poticanje inovacija i unaprjeđenje efikasnosti u području prerade ribe te povećanje tehnološkog razvoja u malom obalnom ribolovu.

SC 3 LRSR-a: Osnaživanje kapaciteta LAGUR-a i podrška projektima suradnje kojima će se ostvariti transferi znanja i dobre prakse u području održivog ribarstva usklađen s prioritetom 1 i 4 OP-a. Putem mjera SC 3 će se poticati stvaranje partnerstva s drugim LAGUR-ima na području RH i EU. Tablica povezanosti LRSR s OP nalazi se u prilogu dokumenta.

Županijska razvojna strategija Zadarske županije za razdoblje 2011.-2013.

Županijska razvojna strategija Zadarske županije za razdoblje 2011.-2013. predstavlja temeljni planski dokument za održivi društveno-gospodarski razvoj županije. U trenutku pisanja ovog dokumenta nije usvojena Županijska razvojna strategija Zadarske županije do 2020. godine, te je stoga ovaj dokument usklađen s strateškim ciljevima/prioritetima Županijska razvojna strategija Zadarske županije za razdoblje 2011.-2013. U nastavku teksta tablično je prikazana povezanost ciljeva LRSR-a s prioritetima i strateškim ciljevima Županijske razvojna strategija Zadarske županije. Tablica povezanosti LRSR s ŽRS nalazi se u Dodatku 7..

3.7. Horizontalna načela

Za postizanje **jednakih mogućnosti** krenuti će se od **uklanjanja diskriminacije na spolnoj osnovi**. Osiguravanje radnog okruženja u kojem je isključena diskriminacija na temelju spola, te promicanje jednakih mogućnosti muškaraca i žena. Radne uloge i dalje utječu na važne odluke pojedinaca (obrazovanje, posao, karijera i obitelj), te je svima u interesu ponuditi mogućnost izbora koje je jednako i muškarcima i ženama. Vrednote koje će LAGUR Tri mora provoditi su sastavni dio Ustava Republike Hrvatske te se **oslanjaju na slobodi, jednakosti, nacionalnoj ravnopravnosti i ravnopravnosti spolova, socijalnoj pravdi, poštivanje prava čovjeka**. Svaki oblik diskriminacije je zabranjen. **Održivi razvoj** se oslanja na ideju prema kojoj se ne smije ugrožavati budućnost dolazećih naraštaja trošenjem neobnovljivih izvora energije i dugogodišnjim devastiranjem i zaštitom okoliša. Provedbom mjera unutar LRSR-a stavljati će se naglasak na

očuvanju okoliša za buduće generacije. Specifični ciljevi, prioriteti i mjere lokalne razvojne strategije u ribarstvu posebno su usmjereni na dugoročno održivo upravljanje prirodnim resursima prepoznatima u Analizi stanja. Specifični ciljevi lokalne razvojne strategije u ribarstvu usmjereni su prvenstveno **na inovativna rješenja** lokalnih problema s višestrukim utjecajem na zajednicu. Promjene izazvane inovativnošću proizvoda, usluga i aktivnosti bit će uskladene s realnim mogućnostima i trenutnim stanjem, tj. problemima na području LAGUR-a Tri mora.

4. OPIS UKLJUČENOSTI LOKALNIH DIONIKA U IZRADU LRSR

4.1. Opis sudjelovanja različitih interesnih skupina u izradu LRSR i primjena načela »odozdo prema gore«

Kod izrade LRSR-u Tri mora formirano je lokalno partnerstvo (javni, civilni i gospodarski sektor) čiji je princip djelovanja zasnovan na CLLD pristupu. Lokalno partnerstvo doprinijelo je kreiranju samog dokumenta na održanim radnim skupinama. Za uključivanje javnosti izrađen je Plan uključenosti u buduće aktivnosti (Plan). Unutar Plana definirane su radne skupine, ciljani dionici te buduće aktivnosti na kojima sudjeluju lokalni dionici s područja LAGUR-a Tri mora. Planom su definirano kontinuirano uključivanje dionika u kojem su korištene metode informiranja, konzultacija i osnaživanja. Detaljan Plan nalazi se u Dodatku 9. Proces izrade LRSR LAGUR-a Tri mora započeo je u 7.11.2016. godine te je trajao sve do 15.12.2016. Cjelokupni proces pripreme i izrade strategije temeljio se na partnerskom pristupu i participativnoj metodologiji gdje je svrha postići konsenzus predstavnika svih ciljnih skupina (javnog, privatnog i civilnog sektora) u definiranju razvojne politike. Prilikom izrade strategije kontinuirano su se uključivali dionici u kojem su korištene metode informiranja, konzultacija i osnaživanja. LAGUR je aktivno radio na jačanju svijesti lokalnih dionika o razvojnim mogućnostima područja, s posebnim naglaskom na CLLD pristupu, Operativnom programu za pomorstvo i ribarstvo Republike Hrvatske za programsко razdoblje 2014.-2020., na animaciji lokalnih dionika na sudjelovanje u postupku izrade LRSR te na osmišljavanju projekata u svrhu provedbe LRSR. Izrada strategije obuhvatila je nekoliko faza. U prvoj fazi izrađivala se **Analiza stanja**, u svrhu prikupljanja podataka i informacija održala se 4 radne skupine na kojem su sudjelovali predstavnici jedinica lokalne samouprave te radionice iz područja ribarstva. Sudionici radnih skupina utvrdili su snage, prijetnje, slabosti i prilike iz sektora kojem pripadaju. Izrađenom Analizom stanja i SWOT analizom pristupilo se drugoj fazi izrade lokalne razvojne strategije u ribarstvu u kojoj se definirala vizija LAGUR-a, SMART ciljevi, prioriteti i operacije. Razrada prioriteta obuhvaćala je opis operacija, definiranje indikatora za aktivnosti, koje ciljane skupine obuhvaća, tko je nositelj aktivnosti, te s kojom operacijom Operativnog programa Pomorstva i ribarstva je povezana. Prilikom izrade LRSR Tri mora omogućeno je svim dionicima sudjelovanje u izradi LRSR Tri mora te dobivanje povratnih informacija o rezultatima sudjelovanja. Ovakvim pristupom omogućilo se lokalnom stanovništvu kreiranje razvoja lokalnog područja u sektoru ribarstva. Stanovništvo je moglo steći znanje kroz metode informiranje od strane konzultanta o prednostima umrežavanja i provođenja aktivnosti koje su ključan temelj pokretanja razvoja lokalnog ruralnog područja. LAGUR Tri mora putem društvene mreže obavještavao je lokalne dionike o provođenju aktivnosti. U nastavku dan je prikaz održanih radionica za izradu Lokalne razvojne strategije u ribarstvu LAGUR-a Tri mora. Pregled održanih radnih skupina prikazan je u Dodatku 8 ovog dokumenta.

4.2. Opis partnerstva

Lokalna akcijska grupa u ribarstvu osnovana je 3. veljače 2016. godine, oformljena je **kao udruga**, sukladno Zakonu o udruugama (NN 74/14) i broji 23 člana s područja Grada Obrovca, te Općina Jasenice, Novigrad, Poličnik, Posedarje, Ražanac i Starigrad. Ideja koju potiče LAGUR je potaknuti **tri partitivna partnerstva** između predstavnika javnog, gospodarskog i civilnog sektora. Kako bi potakli ideju stvaranja partnerstva potrebno je postati članom LAGUR-a, Statutom je

definirano da članom mogu postati jedinice lokalne samouprave, javne ustanove, znanstvene i stručne ustanove, turističke zajednice, javna poduzeća, tvrtke, zadruge, obrti, OPG (obiteljska poljoprivredna gospodarstva), slobodna zanimanja, udruge i fizičke osobe. Trenutno LAG broji 23 člana, od čega najveći udio člana predstavlja gospodarski sektor (43,48%), zatim slijedi javni sektor (30,43%) i civilni sektor (26,09%). Statutom LAGUR-a definirana su njegova osnovna tijela zadužena za operativno funkcioniranje udruge i implementaciju zajedničkih ciljeva. Najviše predstavničko tijelo LAGUR-a je ***Skupština*** koja odlučuje o svim sferama poslovanja LAGUR-a sukladno članku 32. Statuta. Uz Skupštinu LAG ima oformljen i ***Upravni odbor*** koji obavlja organizacijske i stručne poslove te vodi rad Udruge prema usvojenom programu i odlukama Skupštine. Upravni Odbor ima 7 članova koje bira Skupština na mandat u trajanju od 4 godine. Njega čine tri predstavnika (42,86 %) iz javnog društva, tri predstavnika iz gospodarskog sektora (42,86%) i jedan predstavnik (14,29 %) iz civilnog sektora. ***Ideja o partnerstvu integrirana je*** organiziranjem edukativnih radionica i radnih sastanka. Provođenjem aktivnosti osigurana je kontinuirana uključenost lokalnih predstavnika javnog, gospodarskog i civilnog sektora. To je pripomoglo identifikaciji razvojnog potencijala područja na temelju kojeg se pristupilo razradi razvojnih potreba na području LAGUR-a.

5. AKCIJSKI PLAN PROVEDBE LRSR

5.1.Planirani tijek provedbe LRSR na razini svake godine za razdoblje provedbe Operativnog programa do kraja 2023. godine (sukladno članku 65. Uredbe (EU) br. 1303/2013)

Tablica 27. Tijek provedbe LRSR-a Tri mora za programsko razdoblje 2014.-2020. (u €)

Mjera	Alokacija	%									
			2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	
1.1.1.	30.800,00	1,55%	0,00	0,00	7.700,00	7.700,00	7.700,00	7.700,00	0,00	0,00	
1.1.2.	44.000,00	2,22%	0,00	0,00	22.000,00	0,00	22.000,00	0,00	0,00	0,00	
1.1.4.	110.000,00	5,54%	0,00	0,00	7.333,33	14.666,67	22.000,00	22.000,00	22.000,00	22.000,00	
1.2.1.	44.000,00	2,22%	0,00	0,00	0,00	0,00	14.666,66	14.666,66	14.666,66	0,00	
1.3.2.	255.200,00	12,85%	0,00	0,00	0,00	0,00	85.066,66	85.066,66	85.066,66	0,00	
1.3.3.	308.000,00	15,51%	0,00	0,00	0,00	102.666,66	102.666,66	102.666,66	0,00	0,00	
1.4.1.	88.000,00	4,43%	0,00	0,00	14.666,67	14.666,67	14.666,67	14.666,67	14.666,67	14.666,67	
1.4.2.	88.000,00	4,43%	0,00	0,00	0,00	88.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
2.1.1.	59.400,00	2,99%	0,00	0,00	7.425,00	14.850,00	14.850,00	7.425,00	7.425,00	7.425,00	
2.1.2.	94.600,00	4,76%	0,00	0,00	15.766,66	15.766,66	15.766,66	15.766,66	15.766,66	15.766,66	
2.2.1.	66.000,00	3,32%	0,00	0,00	11.000,00	11.000,00	11.000,00	11.000,00	11.000,00	11.000,00	
2.2.2.	77.000,00	3,88%	0,00	0,00	12.833,33	12.833,33	12.833,33	12.833,33	12.833,33	12.833,33	
2.2.3.	110.000,00	5,54%	0,00	0,00	0,00	55.000,00	0,00	0,00	55.000,00	0,00	
2.2.4.	77.000,00	3,88%	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	25.666,66	25.666,66	25.666,66	
2.3.1.	37.400,00	1,88%	0,00	0,00	0,00	0,00	12.466,66	12.466,66	12.466,66	0,00	
3.1.1.	297.880,00	15,00%	0,00	0,00	49.646,66	49.646,66	49.646,66	49.646,66	49.646,66	49.646,66	
3.1.2.	198.586,66	10,00%	0,00	0,00	33.097,77	33.097,77	33.097,77	33.097,77	33.097,77	33.097,77	

Izvor: LAGUR Tri mora

5.2. Procjena broja projekata za razdoblje provedbe Operativnog programa do kraja 2023. godine (sukladno članku 65. Uredbe (EU) br. 1303/2013)

Priprema akcijskog plana je temeljena na informacijama dobivenim od korisnika tijekom pripreme LRSR. Provedbom Strategije predviđeno je unutar cilja 1 provedba 46 projekata, unutar cilja 2 51 projekat te unutar cilja 3 48 projekata. U nastavku je dan pregled procjene broja projekata do kraja 2023. godine.

Tablica 28. Tijek provedbe LRSR-a Tri mora i procjena broja projekata za programsko razdoblje 2014.-2020. (u €)

Mjera	Alokacija	Udio u ukupnoj alokaciji (u %)	Procjena broja projekata							
			2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
1.1.1.	30.800,00	1,55%	0	0	1	1	1	1	0	0
1.1.2.	44.000,00	2,22%	0	0	1	0	1	0	0	0
1.1.4.	110.000,00	5,54%	0	0	1	2	3	3	3	3
1.2.1.	44.000,00	2,22%	0	0	0	0	2	2	2	0
1.3.2.	255.200,00	12,85%	0	0	0	0	2	2	2	0
1.3.3.	308.000,00	15,51%	0	0	0	2	2	2	0	0
1.4.1.	88.000,00	4,43%	0	0	1	1	1	1	1	1
1.4.2.	88.000,00	4,43%	0	0	0	1	0	0	0	0
2.1.1.	59.400,00	2,99%	0	1	1	1	1	1	1	1
2.1.2.	94.600,00	4,76%	0	0	0	1	0	0	0	0
2.2.1.	66.000,00	3,32%	0	1	1	2	2	1	1	1
2.2.2.	77.000,00	3,88%	0	1	1	1	1	1	1	1
2.2.3.	110.000,00	5,54%	0	1	1	1	1	1	1	1
2.2.4.	77.000,00	3,88%	0	0	3	3	3	3	3	3
2.3.1.	37.400,00	1,88%	0	0	0	2	0	2	0	0
3.1.1.	297.880,00	15,00%	0	0	1	1	1	0	0	0
3.1.2.	198.586,66	10,00%	0	1	1	1	1	1	1	0

Izvor: LAGUR Tri mora

6. NAČIN PRAĆENJA I VREDNOVANJA PROVEDBE LRSR (NAČIN UPRAVLJANJA PROVEĐBOM, NADZORA PROVEĐBE I OCJENJIVANJA USPJEŠNOSTI PROVEĐBE STRATEGIJE)

6.1. Opis praćenja provedbe LRSR

U svrha dobivanja povratnih informacija o napretku LRSR-a potrebno je pratiti provedbu lokalne razvojne strategije u ribarstvu. Kako bi se olakšano pratila provedba strategije postaviti će se jednostavan i transparentan sustav praćenja. Praćenje strategije provodit će se na kroz **Godišnje izvješće o praćenju LRSR**. Statutom i internim pravilnicima lokalne akcijske grupe u ribarstvu definirane su zadaće LAGUR-a koje obuhvaćaju i zadaće praćenja, izvješćivanja i ocjenjivanja učinkovitosti rada udruge i provedbe strategije koja daje smjernice i okvir za rad LAGUR-a. Praćenje i provedbu LAGUR-a obavljaju Upravni odbor, Nadzorni odbor, te zaposlenici ili volonteri LAGUR-a (operativna tijela). Uz **internu evaluaciju** odraditi će se i **eksterna evaluacija** koja će prikazati usklađenost provedbe s procjenom u akcijskom planu, te će se provest analiza usklađenosti dokumenata s Operativnim programom Pomorstvo i ribarstvo 2014.-2020. i analizom godišnjeg izvješća o provedbi LRSR-a i provođenjem istraživanja dionika s područja djelovanja.

Tablica 29. Organizacija praćenja i evaluacija Lokalne razvojne strategije u ribarstvu LAGUR-a Tri mora

Aktivnost	Praćenje strategije	Evaluacija strategije
Organizira	Odbor za praćenje i/ili reviziju LRS LAG-a i/ili voditelj LAG-a i/ili Predsjednik LAG-a	Upravni odbor i/ili Odbor za praćenje i/ili predsjednik LAG-a i/ili voditelj LAG-a
Odgovorno tijelo	Stručne službe LAG-a, a potvrđuju Upravni odbor i Skupština	Stručne službe LAG-a, a potvrđuju Upravni odbor i Skupština
Sadržaj praćenja	Uporaba proračuna Statistika prijava projekata Doprinos projekata ciljevima i pokazateljima strategije Aktivnosti animacije i projekti suradnje Doprinos ciljevima programa	Godišnja izvješća o praćenju provedbe LRS Rezultati i učinci provedenih projekata
Vremenski raspored	Stalno	2 do 3 puta tijekom cijelog razdoblja
Razdoblje izvješćivanja	Godišnje izvješće	3 godine
Tijelo koje odobrava izvješće	Upravni odbor LAGUR-a	Skupština LAGUR-a
Svrha izvješća	Priprema godišnjeg plana provedbe strategije Poboljšanje mehanizma provedbe	Revizija Strategije

Izvor: Izrada autora

Identifikacija razlike između planiranih i provedenih aktivnosti postići će se redovitim praćenjem strategije koje će se provoditi putem pripreme godišnjih izvješća. Uz godišnji izvještaj izrađivat će se **i akcijski plan koji se odnosi na narednu godinu**. Sadržaj akcijskog plana prikazat će popis mjera koje se planiraju provesti u predviđenom razdoblju. U svrhu kvalitetnog praćenja provedbe LRSR-a, LAGUR će jednom godišnje izrađivati akcijski plan koji se odnosi na narednu godinu, a sadržavati će prikaz prioriteta i mjera koje se planiraju provesti, odgovorne osobe i ciljnu skupinu na koju su mjere usmjerene, predviđeni broj projekata te predviđena finansijska sredstva za provedbu. Također će LAGUR izraditi i godišnje izvješće „**Godišnje izvješće o provedbi LRSR**“

koje će sadržavati kvalitativan - opisni dio provedbe LRSR-a i kvantitativan - financijski dio provedbe LRSR.

6.2. Indikatori za mjerjenje učinka provedbe LRSR

Indikatori za mjerjenje učinaka provedbe LRSR-a omogućuju mjerjenje postignuća ciljeva, prioriteta i mjera određivanjem pokazatelja i vrijednosti učinka LRSR-a. U ovom poglavlju prikazani su relevantni indikatori mjerjenja OP Pomorstvo i ribarstvo za ciljeve i prioritete koji su povezani s tipovima mjerama OP. Definiranim indikatorima sustavno će se pratiti provedba Lokalne razvojne strategije u ribarstvu. U nastavku teksta popisani su indikatori prema razvojnim ciljevima analiziranog područja.

Indikatori specifičnog cilja 1 Jačanje konkurentnosti i održivosti sektora ribarstva kroz povećanje kapaciteta, modernizaciju i uvođenje inovacija u tehnološkim, organizacijskim i poslovnim procesima	Mjerna jedinica	Ciljana vrijednost
broj održanih edukacija	broj	8
broj lokalnih dionika sudionika edukacija	broj	200
broj suradnji	broj	2
vrijednost ulaganja u infrastrukturu	kn	1.925.994,40
broj novih proizvoda i proizvoda sa oznakom zaštite	broj	8
Indikatori specifičnog cilja 2 Poboljšanje organizacije tržišta za proizvode ribarstva i marikulture te ulaganje u sektore prerade i trženja kroz male opskrbne lance		
broj posjetitelja manifestacija	broj	350
broj održanih manifestacija	broj	15
broj promotivnih mjera	broj	16
broj održanih edukacija	broj	7
broj sudionika edukacija	broj	150
broj projekata za razvoj inovativnih kanala prodaje	broj	4
vrijednost nabavljene opreme	kn	282.257,82
Indikatori specifičnog cilja 3 Osnaživanje kapaciteta LAGUR-a i podrška projektima suradnje kojima će se ostvariti transferi znanja i dobre prakse u području održivog ribarstva		
postotak stanovništva obuhvaćenog strategijama lokalnog razvoja	%	100
radna mjesta stvorena u projektima za koje je dodijeljena potpora	broj radnih mesta	5

6.3. Opis vrednovanja LRSR

Kako bi se omogućila provjera uspješnosti implementacije planirane vizije, ciljeva i aktivnosti LRSR-a u nastavku teksta prikazan je model procjene provedbe Lokalne razvojne strategije u ribarstvu.

Tablica 30: Metodologija praćenja provedbe Lokalne razvojne strategije LAGUR-a Tri mora

Razina LRSR-a	Predmet procjene	Način procjene	Odgovorno tijelo	Dinamika
Vizija	Postignuće vizije	Kvalitativna ocjena doprinosa implementiranih prioriteta postizanju razvojne vizije.	Skupština	Jednom, na kraju razdoblja
Ciljevi	Postignuće ciljeva	Analiza rezultata provedenih prioriteta tijekom godine i ocjena stupnja ispunjenja cilja (definiranje vrijednost kvantitativnih pokazatelja SMART cilja)	Upravni odbor	Jednom godišnje
Prioriteti	Analiza postignutih rezultata na razini prioriteti	Analiza rezultata provedenih mjera i ocjena doprinosa ostvarenju prioriteta.	Eksterni evaluator	Jednom godišnje
Mjere	Učinci provedenih mjera	Analiza rezultata implementiranih projekata i ocjena doprinosa ostvarenju mjera.	Voditelj i Stručna služba LAGUR-a	Svakih 6 mjeseci

Razina LRSR-a	Predmet procjene	Način procjene	Odgovorno tijelo	Dinamika
Indikatori	Postignuće definiranih indikatora	Analiza rezultata implementiranih projekata i usporedba trenutnog stanja u odnosu na ciljane vrijednosti indikatora.	Voditelj i Stručna služba LAGUR-a	Svakih 6 mjeseci
Prijavljeni projekti	Konkretni učinci provedenih projekata	Analiza rezultata implementiranih projekata i ocjena doprinosa ostvarenju indikatora, prioriteta i ciljeva.	Voditelj i Stručna služba LAGUR-a	Redovito

7. OPIS SPOSOBNOSTI ZA PROVEDBU LRSR

7.1. Ljudski kapacitet za provedbu LRSR

LAGUR posjeduje ljudske kapacitete za provedbu ove LRSR promatrano iz aspekta tijela i stručnog osoblja, te se to očituje u dobroj organizaciji i sposobnosti suradnika LAGUR-a Tri mora, posebno mladih, te znanja i vještine vanjskih suradnika. Lokalna razvojna strategija je nastala kao rezultat suradnje jedinica lokalne samouprave, te članova³² LAGUR-a iz neprofitnog i profitnog sektora koji su dugoročnim procesom planiranja i pripreme osigurali sredstva koja će se koristiti za postizanje specifičnih ciljeva koja odražavaju potrebe cijelog područja koje obuhvaća LAGUR Tri mora. LAGUR Tri mora ima 23 člana s područja 7 JLS-a. Struktura članstva prikazana je na sljedećoj tablici.

Tablica 31 Struktura članova LAGUR-a

Sektor	Broj članova	Udio u članstvu
JLS	7	30,43 %
Neprofitni sektor	6	26,09 %
Profitni sektor	10	43,48 %

Izvor: LAGUR Tri mora

Lokalna akcijska grupa u ribarstvu Tri mora započela je proces svog formalnog oblikovanja na osnivačkoj skupštini 12. siječnja 2016. godine izborom tijela LAGUR-a i donošenjem statuta Udruga Lokalna Akcijska Grupa Tri mora. LAGUR je rješenjem ureda državne uprave je upisan u registar udruga Republike Hrvatske 3. veljače 2016. godine.

Članovi LAGUR-a upravljaju LAGUR-om neposredno na Skupštini i preko izabralih predstavnika u tijelima LAGUR-a. Tijela upravljanja LAGUR-a su: Skupština, Predsjednik, Dopredsjednik, Upravni odbor, Nadzorni odbor i Likvidator. **Skupština je najveće tijelo** LAGUR-a, a čine je svi članovi LAGUR-a, te predstavnik pravne osobe koja je član LAGUR-a, a kojeg imenuje osoba ovlaštena za zastupanje pravne osobe.

Skupština LAGUR-a obavlja sljedeće poslove:

- usvaja Statut udruge i njegove izmjene i dopune,
- donosi druge opće akte potrebne za djelovanje LAGUR-a,
- donosi Poslovnik o svom radu,
- usvaja lokalnu razvoju strategiju ribarstvenog područja na kojem LAGUR djeluje,
- bira i razrješava osobe ovlaštene za zastupanje,
- bira i razrješava predsjednika, dopredsjednika i voditelja
- bira i razrješava članove Upravnog odbora i Nadzornog odbora, te Stegovne komisije
- bira i opoziva likvidatora,
- odlučuje o udruživanju u saveze, zajednice, mreže i druge oblike povezivanja udruga,
- usvaja plan rada i finansijski plan za slijedeću kalendarsku godinu i izvješće o radu za prethodnu kalendarsku godinu,

³² Popis članova LAGUR-a se nalazi u Dodatku 6.

- usvaja godišnje finansijsko izvješće,
- odlučuje o korištenju dobiti,
- odlučuje o promjeni ciljeva i djelatnosti, prestanku rada i raspodjeli preostale imovine,
- donosi odluku o statusnim promjenama,
- donosi odluku o prestanku postojanja udruge, promjeni naziva i sjedišta,
- rješava o žalbama članova LAGUR-a u drugom stupnju.
- odlučuje i o drugim pitanjima za koja statutom nije utvrđena nadležnost drugih tijela LAGUR-a.

Upravni odbor je izvršno tijelo LAGUR-a koje obavlja organizacijske i stručne poslove. Upravni odbor ima 7 članova koje bira Skupština na vrijeme od 4 godine s mogućnošću ponovnog izbora. Kod izbora članova Upravnog odbora Skupština brine o odgovarajućoj zastupljenosti članova LAGUR-a u njegovom sastavu poštujući pri tome načela zastupljenosti članova iz javnog, civilnog i gospodarskog sektora ribarstva na način da sva tri sektora moraju biti zastupljena sa najviše 49% predstavnika te gospodarski sektor ribarstva mora biti zastupljen sa najmanje 40% predstavnika. Članovi upravnog odbora (i zamjene predstavnika) LAGUR-a Tri mora su:

- Gordana Renić (Josipa Klanac)
- Marin Šimičević (Tatjana Šimičević)
- Ante Koić (Marin Čavić)
- Kristina Mišlov Jelavić (Marina Špralja)
- Lucija Lilić (Frane Lilić)
- Ivo Baždarić (Ante Baždarić)
- Mirjana Šimurina (Anita Dežmalj)

Predsjednik LAGUR-a je osoba ovlaštena za zastupanje LAGUR-a te je ujedno predsjednik Skupštine i predsjednik Upravnog odbora LAGUR-a. Predsjednik saziva i predsjedava sjednicama Skupštine i Upravnog odbora, i predlaže dnevni red sjednica Skupštine i Upravnog odbora. Predsjednik Udruge naredvodavac je za izvršenje finansijskog plana, te obavlja i druge poslove koje mu povjeri Skupština i Upravni odbor. LAGUR ima **dopredsjednika** kojeg bira Skupština na vrijeme od 4 godine. Dopredsjednik pomaže predsjedniku LAGUR-a u njegovu radu i obavlja druge poslove koje mu povjeri predsjednik i Upravni odbor. **Nadzorni odbor** ima 3 člana koje bira Skupština na vrijeme od 4 godine i mogu biti birani ponovno. Nadzorni odbor pravovaljano odlučuje ako je sjednici nazočna natpolovična većina njegovih članova, a pravovaljane odluke donosi većinom glasova svih članova. Članovi nadzornog odbora na svoj rad odgovaraju skupštini. Osoblje LAGUR-a Tri mora čini **Voditelj LAGUR-a** koji svoj posao obavlja volonterski ili profesionalno na temelju sklopljenog ugovora o radu ili ugovora o djelu. Voditelj LAGUR-a Tri mora ima ključnu ulogu u vođenju stručne službe, jer ona implementira zadane ciljeve LAGUR-a postavljene na Skupštini i Upravnom odboru LAGUR-a. Ima zadaću i odgovornost da radi na ispunjavanju ciljeva i aktivnosti LAGUR-a i CLLD principima, na temelju donesenih planova i strategija. Voditelj LAGUR-a odgovara na sve upite, brine se o pravilnom administriranju i arhiviranju podataka, sudjeluje i brine se o pravilnosti postupka ocjene projekata, prikuplja informacije povezane s edukacijama, natječajima, seminarima i sl.

LAGUR Tri mora će oformiti **povjerenstvo za odabir projekata** kako bi se osigurala transparentnost pri odabiru projekata. Glavna načela rada Povjerenstva bit će utemeljena na jednakim prilikama, nepostojanju sukoba interesa, osiguravanju unaprijed propisane procedure te načinu pomoći aplikantima u fazi iskaza interesa, osiguranju usklađenosti projekata s ciljevima LRSR-a, osiguranju ekonomske održivosti projekata, osiguranju sufinciranja, nagrađivanju postizanja horizontalnih ciljeva, a posebno mogućnošću zapošljavanja, suradnje i inovativnosti, osiguranju transparentnosti i javnosti, žalbenog procesa, osiguranju praćenja financiranih projekata te predviđanju procedure za neuspješne provoditelje.

Odbor za praćenje ima zadatak praćenja učinkovitosti i kvalitete provođenja LRSR-a u svrhu ostvarenja ciljeva LRSR-a kao i praćenje napretka u uspješnom korištenju sredstava koja su alocirana na izabrane aktivnosti i projekte. Članove Odbora za praćenje i/ili reviziju provedbe LRSR-a izabrat će Skupština, vodeći računa da budu nezavisni te da nisu u sukobu interesa. Glavni kriterij je da član Odbora ne smije imati boravište ili prebivalište na području JLS-a u kojemu će se projekt provoditi.

7.2.Financijski kapacitet za provedbu LRSR

LAGUR Tri mora financirati će se iz nekoliko izvora i to članarina, donacija i potpora iz EU-a te nacionalnih fondova. Financijski kapaciteti za provedbu aktivnosti Lokalne razvojne strategije u ribarstvu za razdoblje 2014. – 2020. godine osigurat će se bespovratnim sredstvima OP-a za pomorstvo i ribarstvo 2014.-2020. u sklopu mjere III.2/III.3. Iznosi članarina predmet su odluke Skupštine LAGUR-a te ovise o financijskim mogućnostima članova. Procjena godišnjih prihoda lokalne inicijative temeljem članarina i drugih izvora financiranja prikazana je u poglavljju *Financiranje rada LAGUR-a (izvori financiranja)*.

7.3.Iskustvo u provedbi LEADER pristupa

U okviru mjere III.1. „Pripremna potpora“ OP-a za pomorstvo i ribarstvo RH za programsko razdoblje 2014.-2020. lokalnoj inicijativi LAGUR Tri mora odobrena je potpora u iznosu od 680.070,00 kn za: akcije osposobljavanja za lokalne dionike u iznosu od 10.700,00 kn.; studiju ribarstvenog područja u iznosu od 70.000,00 kn; troškove povezane s izradom lokalne razvojne strategije u ribarstvu, uključujući konzultantske troškove i troškove povezane s konzultacijama dionika u svrhu pripreme lokalne razvojne strategije u ribarstvu u iznosu od 125.000,00; administrativne troškove (troškove rada i osoblja) za pripremnu pomoć, a koji se odnose na fazu pripreme u iznosu od 237.4000,00 kn i potporu malim pilot projektima vrijednosti do i uključujući 150.000,00 kn u iznosu od 142.970,00 kn.

7.4.Iskustvo u provedbi projekata izvan mjere LEADER

Lokalna akcijska grupa u ribarstvu Tri mora osnovana je u siječnju 2016. godine, iz čega proizlazi činjenica kako je aktivno djelovanje LAGUR-a u trenutku pisanja LRSR-a ograničeno relativno kratkim vremenom postojanja.

8. FINANCIJSKI PLAN

8.1.Financiranje rada LAGUR-a (izvori financiranja)

LAGUR Tri mora financira se iz članarina i potpora EU-a. Članarine se razlikuju prema tipu članstva i iznosu. Članarina za jedinice lokalne samouprave iznose 10.000,00 kn. Profitni sektor članarinu plaća 100,00 kn, a neprofitni 50,00 kn godišnje. Kroz provedbu Mjere III.2/III.3. očekuje se ukupni prihod u iznosu od 14.987.335,76 kn. Pregledom dokumenta simulacije za provođenje Mjere III.1, LAGUR-a Tri mora za provođenje aktivnosti definiranih u Cilju 3 ima na raspolaganju 3.746.833,94 kn, kojima će se razvijati interni kapaciteti za stjecanje znanja i iskustva u meduteritorijalnoj i transnacionalnoj suradnji i kojima će se pokriti tekući troškovi LAGUR-a u programskom razdoblju 2014. – 2020.

Tablica 32. Troškovi za funkcioniranje LAGUR –a (u €) - EFPR

Troškovi za funkcioniranje LAGUR-a - EFPR potpora	
Troškovi rada	146.833,79 €
Troškovi osoblja	231.985,33 €
Troškovi osposobljavanja	47.660,80 €
Troškovi povezani s odnosima s javnošću	19.497,60 €
Finansijski troškovi	7.161,15 €
Troškovi povezani s praćenjem i evaluacijom LRSR	12.035,55 €
Troškovi nastali s ciljem razmjene informacija i pomicanja LRSR	17.451,55 €
Troškovi pružanja potpore potencijalnim korisnicima u razvoju operacija i pripremi Zahtjeva za potporu	13.840,89 €
Ukupno	496.466,67 €

Izvor: LAGUR Tri mora

8.2.Financiranje provedbe LRSR

U ovom poglavlju prikazana je simulacija alokacije sredstava koje će LAGUR Tri mora imati na raspolaganju za programsко razdoblje 2014. – 2020. godine. Simulacija je omogućila raspodjelu finansijskih sredstava koja će biti namijenjena provedbi LRSR-a.

Za vrijeme trajanja navedenog programskog razdoblja te prema simulaciji iznosa, LAGUR Tri mora raspolažeće s 1.985.866,66 EUR. U nastavku teksta prikazana je podjela finansija Lokalne razvojne strategije u ribarstvu LAGUR-a Tri mora 2014. – 2020.

Tablica 33. Planirani prihodi i rashodi po vrsti prihoda/ rashoda i godini provedbe LRSR-a (u €)

Naziv	Plan 2017.	Plan 2018.	Plan 2019.	Plan 2020.	Plan 2021.	Plan 2022.	Plan 2023.
Prihodi po potpori koja se traži u LRSR	0,00 €	181.469,44 €	419.894,44 €	418.427,77 €	414.669,44 €	359.302,77 €	192.102,77 €
Prihodi od članarina i članskih doprinosa	444,64 €	444,64 €	0,00 €	0,00 €	0,00 €	0,00 €	0,00 €
Prihodi iz drugih izvora (potpora JL(R)S, zaklade...)	0,00 €	2.704,14 €	2.704,14 €	2.704,14 €	2.704,14 €	2.704,14 €	2.704,14 €
Prihodi UKUPNO	444,64 €	184.618,22 €	422.598,58€	458.372,11 €	453.788,77 €	405.755,44 €	214.355,44 €
Rashodi za provedbu LRSR-a	0,00 €	98.724,99 €	337.150,00 €	335.683,33 €	331.925,00 €	276.551,33 €	109.358,33 €
Rashodi za tekuće troškove i troškove vođenja LRSR-a	0,00 €	82.744,44 €	82.744,44 €	82.744,44 €	82.744,44 €	82.744,44 €	82.744,44 €
Rashodi UKUPNO	0,00 €	181.469,43 €	419.894,44 €	418.427,77 €	414.669,44 €	359.295,77 €	192.102,77 €
Razlika - višak/manjak	444,64 €	3.148,77 €	2.704,14€	2.704,14 €	2.704,14 €	2.704,14 €	2.704,14 €

Izvor: LAGUR Tri mora

8.3. Procjena potrebnih financijskih sredstava za provedbu projekata

Procjena svih potrebnih financijskih sredstava za potrebe provedbe projekata za razdoblje 2014. - 2023. iznosi 1.985.866,66 EUR. U nastavku je dan prikaz podjele finansija po godinama LRSR LAGUR-a Tri mora.

Tablica 34. Pregled mjera, ukupnog broja projekata, iznos javne potpore i udjela u ukupnoj alokaciji sredstava

Mjera	Broj projekata	Iznos javne potpore (u €)	Udio u ukupnoj alokaciji (u %)
1.1.1. Organizacija edukativnih aktivnosti i događaja o zaštiti morskog okoliša i priobalja	4	30.800,00	1,55%
1.1.2. Suradnja s znanstveno obrazovnim institucijama	2	44.000,00	2,22%
1.1.4. Modernizacija i uvođenje inovativnosti na uzgajališta i brodove	15	110.000,00	5,54%
1.2.1. Edukacija ribara o mogućnostima povezivanja sektora ribarstva s ostalim gospodarskim granama	6	44.000,00	2,22%
1.3.2. Izgradnja, dogradnja i opremanje komunalne infrastrukture potrebne za uspostavu prodajnih mjestra svježe ribe i gotovih proizvoda ribarstva	6	255.200,00	12,85%
1.3.3. Poboljšanje infrastrukture u području ribarstva i akvakulture	6	308.000,00	15,51%
1.4.1. Razvoj novih proizvoda iz lokalne i tradicionalne proizvodnje i stvaranje dodane vrijednosti proizvodima u ribarstvu	6	88.000,00	4,43%
1.4.2. Razvijanje “zaštićene oznake izvornosti” i osiguravanje najviše kvalitete i brandiranje proizvoda	1	88.000,00	4,43%
2.1.1. Sudjelovanje na domaćim i inozemnim sajmovima	8	59.400,00	2,99%
2.1.2. Organizacija manifestacija na lokalnoj razini u svrhu promoviranja proizvoda iz sektora ribarstva	6	94.600,00	4,76%
2.2.1. Potpora za pojačanje edukacija i tečajeva u svrhu obavljanja ribarskih i dopunskih djelatnosti	6	66.000,00	3,32%
2.2.2. Promicanje konkurentnosti i održivosti malog obalnog ribolova te potpora mladim ribarima za pokretanje poslovanja	18	77.000,00	3,88%
2.2.3. Razvoj inovativnih kanala prodaje	4	110.000,00	5,54%
2.2.4. Razvoj novih modela suradnje s ostalim dionicima	3	77.000,00	3,88%
2.3.1. Kupnja opreme za obavljanje djelatnosti fizičke i pravne osobe registrirane za djelatnost prerade ribe i drugih akvatičnih organizama	6	37.400,00	1,88%
3.1.1.Troškovi vođenja LAGUR-a	36	297.880,00	15,00%
3.1.2. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAGUR-a	12	198.586,66	10,00%

Izvor: LAGUR Tri mora

U nastavku je prikazana finansijska alokacija sredstava po mjerama i po godinama.

Tablica 35: Finansijsku alokaciju po mjerama i po godinama

Mjera	Procjena broja projekata								Iznos javne potpore (u €)
	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	
1.1.1.	€0,00	€0,00	€7.700,00	€7.700,00	€7.700,00	€7.700,00	€0,00	€0,00	30.800,00
1.1.2.	€0,00	€0,00	€22.000,00	€0,00	€22.000,00	€0,00	€0,00	€0,00	44.000,00
1.1.4.	€0,00	€0,00	€7.333,33	€14.666,67	€22.000,00	€22.000,00	€22.000,00	€22.000,00	110.000,00
1.2.1.	€0,00	€0,00	€0,00	€0,00	€14.666,67	€14.666,67	€14.666,67	€0,00	44.000,00
1.3.2.	€0,00	€0,00	€0,00	€0,00	€85.066,67	€85.066,67	€85.066,67	€0,00	255.200,00
1.3.3.	€0,00	€0,00	€0,00	€102.666,67	€102.666,67	€102.666,67	€0,00	€0,00	308.000,00
1.4.1.	€0,00	€0,00	€14.666,67	€14.666,67	€14.666,67	€14.666,67	€14.666,67	€14.666,67	88.000,00
1.4.2.	€0,00	€0,00	€0,00	€88.000,00	€0,00	€0,00	€0,00	€0,00	88.000,00
2.1.1.	€0,00	€0,00	€7.425,00	€14.850,00	€14.850,00	€7.425,00	€7.425,00	€7.425,00	59.400,00
2.1.2.	€0,00	€0,00	€15.766,67	€15.766,67	€15.766,67	€15.766,67	€15.766,67	€15.766,67	94.600,00
2.2.1.	€0,00	€0,00	€11.000,00	€11.000,00	€11.000,00	€11.000,00	€11.000,00	€11.000,00	66.000,00
2.2.2	€0,00	€0,00	€12.833,33	€12.833,33	€12.833,33	€12.833,33	€12.833,33	€12.833,33	77.000,00
2.2.3.	€0,00	€0,00	€0,00	€55.000,00	€0,00	€0,00	€55.000,00	€0,00	110.000,00
2.2.4.	€0,00	€0,00	€0,00	€0,00	€0,00	€25.666,67	€25.666,67	€25.666,67	77.000,00
2.3.1.	€0,00	€0,00	€0,00	€0,00	€12.466,67	€12.466,67	€12.466,67	€0,00	37.400,00
3.1.1.	€0,00	€0,00	€49.646,67	€49.646,67	€49.646,67	€49.646,67	€49.646,67	€49.646,67	297.880,00
3.1.2.	€0,00	€0,00	€33.097,78	€33.097,78	€33.097,78	€33.097,78	€33.097,78	€33.097,78	198.586,66

Izvor: LAGUR Tri mora

DODATAK 10 Popis tablica, grafikona i slika

POPIS TABLICA

Tablica 1. Osnovna obilježja jedinica lokalnih samouprava na području LAGUR -a	7
Tablica 2. Zaštićena područja LAGUR-a Tri mora.....	9
Tablica 3. Cestovna mreža na području LAGUR-a Tri mora (u kilometrima).....	12
Tablica 4. Potrošnja vode po stanovniku na području LAGUR-a Tri mora	12
Tablica 5. Ocjenjivanje i razvrstavanje jedinica lokalne samouprave prema razvijenosti	14
Tablica 6. Trgovačka društva prema području NKD-a 2007. godine	14
Tablica 7. Pregled broja subjekata i broja zaposlenih na području LAGUR-a Tri mora u razdoblju od 2011. do 2015. godine	15
Tablica 8. Veličina registriranih trgovačkih društava na području LAGUR-a Tri mora	15
Tablica 9. Popis obrta s pretežitom djelatnosti Ribarstvo s područja LAGURA-a Tri mora ...	16
Tablica 10. Popis zadruga s područja LAGUR-a Tri mora	16
Tablica 11. Gospodarske zone na području LAGUR-a Tri mora	17
Tablica 12. Pregled dolazaka i noćenja na području LAGUR-a Tri mora prema vrsti smještaja	17
Tablica 13. Planirane biciklističke staze na području LAGUR-a Tri mora.....	18
Tablica 14. Površina i broj poljoprivrednih gospodarstava na području LAGUR-a Tri mora na dan 31. 12. 2015.	18
Tablica 15. Broj plovila, ukupni GT i kW	19
Tablica 16. Segmentacija plovila za obavljanje gospodarskog ribolova na području LAGUR-a Tri mora u 2015. godini	20
Tablica 17. Ukupan ulov u RH, Zadarskoj županiji i LAGUR Tri mora	20
Tablica 18. Ukupan iskrcaj u RH, Zadarskoj županiji i LAGUR Tri mora.....	21
Tablica 19. Popis uzgajališta morske ribe i školjkaša na području LAGUR-a Tri mora	21
Tablica 20. Uzgoj (školjke i mekušci) na području LAGUR-a Tri mora	22
Tablica 21. Broj povlastica na području LAGUR-a Tri mora	22
Tablica 22. Izvori financiranja stanovništva sa područja LAGUR-a Tri mora.....	23
Tablica 23. Osnovni statistički podaci JLS-ova na području LAGUR-a Tri mora	24
Tablica 24: Shema vizije, ciljeva i aktivnosti LAGUR-a Tri mora	34
Tablica 25: Intenzitet potpore po prihvatljivim mjerama	43
Tablica 26. Kriteriji prihvatljivosti LAGUR-a Tri mora	45
Tablica 27. Tijek provedbe LRSR-a Tri mora za programsko razdoblje 2014.-2020. (u KN).51	51
Tablica 28. Tijek provedbe LRSR-a Tri mora i procjena broja projekata za programsko razdoblje 2014.-2020. (u KN)	52
Tablica 29. Organizacija praćenja i evaluacija Lokalne razvojne strategije u ribarstvu LAGUR-a Tri mora.....	53
Tablica 30: Metodologija praćenja provedbe Lokalne razvojne strategije LAGUR-a Tri mora	54
Tablica 31 Struktura članova LAGUR-a	55
Tablica 32. Troškovi za funkcioniranje LAGUR –a)- EFPR	58
Tablica 33. Planirani prihodi i rashodi po vrsti prihoda/ rashoda i godini provedbe LRSR-a .59	59
Tablica 34. Pregled mjera, ukupnog broja projekata, iznos javne potpore i udjela u ukupnoj alokaciji sredstava	60
Tablica 35: Financijsku alokaciju po mjerama i po godinama	61

POPIS SLIKA

Slika 1. Prostorni smještaj LAGUR-a Tri mora i Zadarske županije na karti Republike Hrvatske	6
Slika 2. Granice u ribolovnom moru Republike Hrvatske	7
Slika 3. Ekološka mreža Natura 2000 za područje LAGUR-a Tri Mora	9
Slika 4. Mjerne stanice za ocjenu kakvoće mora za kupanje.....	10
Slika 5. Interaktivna karta prikaza podataka o dostupnosti i korištenju brzina nepokretnog širokopojasnog pristupa kućanstava na području LAGUR-a Tri mora	12

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Broj registriranih obrta na području LAGUR-a Tri mora.....	15
Grafikon 2. Nezaposleno stanovništvo prema spolu u razdoblju 2011.-2015. godine.....	23
Grafikon 3. Kretanje ukupnog broja stanovnika od 1857. do 2011.	24
Grafikon 4. Prikaz nataliteta, mortaliteta i vitalnog indeksa na području LAGUR-a Tri mora za razdoblje 2011. do 2015. godine	25
Grafikon 5. Obrazovna struktura stanovništva LAGUR-a Tri mora.....	25